

С. А. Токарєв

МУЗЕЄЗНАВСТВО

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

С.А.Токарєв

МУЗЕЄЗНАВСТВО

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Чернігів

2024

УДК 069(477.51)

Т 51

Рецензенти

Кандидат історичних наук, доцент ***Острянко А.М.***;

Кандидат історичних наук, доцент ***Гринь О.В.***

Відповідальний редактор

кандидат історичних наук,
професор ***Коваленко О.Б.***

Токарєв С. А.

Т 51 Музеєзнавство: навчально-методичний посібник. Чернігів:
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені
Т.Г. Шевченка, 2024 . 111 с.

УДК 069(477.51)

Рекомендовано до друку Вченою радою

Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін

імені О.М.Лазаревського

Національного університету

«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

(протокол № 8 від 29 березня 2024 р.)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
СТРУКТУРА ТА ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.....	12
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....	14
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....	32
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	34
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ (ЕКЗАМЕН).....	38
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА, ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	41
ДОДАТКИ.....	47

ПЕРЕДМОВА

Музейна справа на сьогодні є специфічною сферою культурної діяльності. Ефективна робота у цій сфері вимагає наявності фахових знань у численних галузях людської діяльності, у тому числі новітніх досягнень у природничих та гуманітарних науках. Дослідження у галузі музеєзнавства на сучасному етапі розвитку науки присвячені теоретичним питанням і практичній роботі як окремих інституцій, так і всієї музейно-пам'яткоохоронної мережі. До основних із них належать здійснення державної музейної політики, розробка законодавства, матеріально-технічного забезпечення, реалізація кадрової підготовки, напрацювання та зміцнення міжнародних зв'язків тощо.

З кожним роком у суспільстві зростає інтерес до музеїв і пам'яток культури, у зв'язку з чим до музеєзнавства як наукової дисципліни висунуто нові вимоги. Сучасний музейний працівник повинен володіти комп'ютерними технологіями, вміти формувати репозитарії культурної спадщини, створювати електронні музейні каталоги та видання, розробляти і впроваджувати комп'ютерні програми з музейної проблематики. Відтак навчальна дисципліна «Музеєзнавство» покликана дати студентам комплексні знання про місце та роль цієї науки як важливого фактору підвищення культурного й освітнього рівня суспільства, підтримання його історичної пам'яті.

Вивчення навчальної дисципліни «Музеєзнавство» базується на повазі до основних духовних цінностей та надбань. Воно спрямоване на поцінування національної та світової культурної спадщини, її належного використання у сучасному житті людських спільнот.

Під час опанування курсу студенти отримують теоретичні знання і практичні навички з музеєзнавства. Вони слугують засобом отримання інформації про основні положення музейної теорії та ключові поняття музеєзнавства; нормативно-правову базу, що регулює музейну діяльність в Україні; класифікацію, типологію та профільність музеїв; мережу світових та українських музеїв; процес комплектування, обліку та зберігання музейних фондів; основні

принципи та правила оформлення музейних експозицій і підготовки виставкових проєктів; особливості екскурсійного обслуговування в музеях; технологію підготовки музейної екскурсії; особливості диференційованого підходу до обслуговування різних груп музейних відвідувачів; задоволення потреб туристів та організації відпочинку; застосування досягнень менеджменту, маркетингу та новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у музейній справі.

Мета навчальної дисципліни «Музеєзнавство» – ознайомлення студентів із основними теоретичними здобутками музеєзнавства, роботою різнопрофільних музейних закладів і пам'яткоохоронних інституцій, визначними музеями світу, музейною мережею в Україні, нормативно-законодавчим забезпеченням розвитку музеєзнавства, засвоєння студентами практичних навичок музеєзнавства, вивчення усіх існуючих у сучасному світі форм, видів та напрямків роботи музеїв, принципів створення музейної експозиції, методології підбору експозиційного матеріалу, художнього оформлення музейних експозицій.

Завдання навчальної дисципліни:

- Визначення сутності, об'єкту, предмету, специфіки, завдань і місця музеєзнавства у структурі сучасного наукового знання;
- ознайомлення з джерелами, літературою, інформаційними ресурсами з курсу «Музеєзнавство»;
- удосконалення студентами практичних навичок роботи з історичними джерелами, науковою літературою, інфомедійними ресурсами;
- закріплення та поглиблення знань студентів про історико-культурну спадщину на території України;
- пробудження і розвиток інтересу до минулого українського народу та інших народів, що населяли територію України;
- формування у студентів інтересу до історико-культурної спадщини, необхідності її захисту та збереження;
- розвиток навичок навчальної діяльності, спрямованої на розуміння закономірностей розвитку музеєзнавства та пам'яткоохоронної діяльності;
- вироблення умінь правильно оформляти методологічний і технічний

інструментарій наукових досліджень;

- формування у студентів культури навчально-наукової роботи, вживання специфічної наукової термінології;
- подальше удосконалення основних напрямків навчальної діяльності, зокрема, компонентів інфомедійної грамотності;
- подальший розвиток культури усного і писемного мовлення, уміння виступати перед аудиторією, аргументувати, відстоювати свою думку, коректно вести дискусію;
- формування і удосконалення вміння виконувати навчальні і дослідницькі проекти в галузі музеєзнавства, презентувати результати власних досліджень у формі мультимедійних презентацій.

Предметом навчальної дисципліни є процеси виникнення, розвитку і функціонування музеїв, принципи, технології та процеси нагромадження, збереження і презентації інформації музейними установами.

Програма навчальної дисципліни складається з 4 змістових модулів

Змістовий модуль 1. Музеєзнавство як наука. Роль і значення музеїв.

Змістовий модуль 2. Історія музеїв та музейної справи.

Змістовий модуль 3. Основні напрямки музейної справи.

Змістовий модуль 4. Сучасні тенденції розвитку музейної справи.

Статус навчальної дисципліни: нормативна.

СТРУКТУРА ТА ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

МУЗЕЄЗНАВСТВО ЯК НАУКА. РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ МУЗЕЇВ

Тема1. Вступ до музеєзнавства

Музеєзнавство як наука, його об'єкт, предмет, специфіка і завдання.

Історіографія вітчизняного музеєзнавства.

Поняття та визначення музеїв.

Історія терміну «музей».

Суспільні функції та особливості музеїв, їхні головні завдання.

Тема 2. Класифікація музеїв

Основи сучасної наукової класифікації музеїв.

Типи і профілі музеїв.

Музеї історичного профілю.

Краєзнавчі музеї.

Художні, літературні, музичні музеї.

Меморіальні музеї.

Музеї природничо-історичного та науково-технічного профілів.

Віртуальні музеї.

Шкільні музеї та музеї на громадських засадах.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ІСТОРІЯ МУЗЕЇВ ТА МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

Тема3. Зародження і розвиток музеїв та музейної справи

Формування музейної справи в античну епоху.

Храмове, світське та приватне колекціонування за доби Середньовіччя.

Зародження музеїв сучасного типу в епоху Відродження.

Музейна справа в епоху Просвітництва.

Розвиток музейної справи в XIX ст.

Основні тенденції розвитку музеїв у XX – на початку XXI ст.

Тема 4. Розвиток музейної справи в Україні

Зародження інтересу до збирання предметів старовини за доби середньовіччя.

Колекціонування старожитностей представниками козацької старшини.

Виникнення спеціалізованих музеїв у XIX ст.

Роль приватної ініціативи та меценатства у розвитку вітчизняних музеїв.

Музейна справа за доби Української революції 1917–1921 рр.

Музейна справа в Україні у 1920 – 1930-х рр.

Музейна справа в Україні у другій половині XX ст.

Музейна справа в Україні за доби незалежності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

Тема 5. Фондова робота музеїв

Поняття, склад і структура музейних фондів.

Значення наукового комплектування музейних фондів та його організація.

Наукове визначення пам'яток.

Облік і зберігання музейних колекцій та їх роль в музейній роботі.

Первинний облік, інвентаризація та каталогізація.

Проведення консерваційних та реєстраційних робіт в музеях.

Збереження музейних фондів.

Наукова робота з музейними фондами.

Тема 6. Експозиційна діяльність музеїв

Експозиція та її роль у музейній роботі.

Сучасні види експозицій та їхня організація.

Наукова підготовка експозицій.

Вибір і виготовлення експонатів.

Підготовка пояснювальних матеріалів.

Остаточний монтаж і відкриття експозицій.

Тема 7. Культурно-освітня діяльність музеїв

Сутність, завдання і форми культурно-освітньої роботи музеїв.

Основи організації культурно-освітньої роботи музеїв.

Видавнича діяльність музеїв.

Види і особливості освітньо-виховної роботи музеїв.

Основні засади проведення екскурсійної роботи в музеях.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

Тема 8. Сучасні технології в музейній справі

Маркетинг та менеджмент у музейній сфері.

Інформаційна діяльність музейних установ.

Комп'ютерні технології у музейній справі.

Музейні сайти: структура та особливості.

Тема 9. Проблеми та перспективи розвитку музейної справи в Україні

Основні показники і тенденції відвідуваності музеїв.

Перспективи інтеграції українських музеїв у міжнародні музейні організації.

Пріоритетні напрями та завдання розбудови національної музейної мережі.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Класифікація музеїв	2
2	Розвиток музейної справи в Україні	4
3	Фондова робота музеїв	2
4	Експозиційна діяльність музеїв	2
5	Культурно-освітня діяльність музеїв	2
6	Сучасні технології в музейній справі	2
7	Проблеми та перспективи розвитку музейної справи в Україні	2
Разом годин практичних занять		16

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ ТА ЯКОСТІ НАВЧАННЯ

- Виступи на практичних заняттях (усні опитування, обговорення, дискусії).
- Виконання модульних контрольних робіт.
- Підготовка та захист доповідей, рефератів, есе, проєктів-презентацій.
- Екзамен.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Робота на практичному занятті до 5 балів

Самостійна робота

реферат, есе, проєкт з презентацією до 15 балів

Виконання модульних контрольних робіт до 20 балів

Відповідь на практичному занятті оцінюється за наступними критеріями:

5 балів – студент у повному обсязі опрацював програмний матеріал (основну і додаткову літературу та джерела), має глибокі знання, якими упевнено оперує, виявляє розуміння процесів у предметній галузі, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати.

4 бали – студент вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і частково додаткову літературу та джерела), самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки, узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки; може дати характеристику явищ, визначення понять, узагальнює набуті знання.

3 бали – студент може дати стислу характеристику питання, загалом правильно розуміє предметну сферу, але є істотні прогалини та неточності як у викладі матеріалу, так і у висновках, аргументація слабка.

2 бали – студент за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито.

1 бал – студент має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, головний зміст матеріалу не розкрито.

Самостійна робота в залежності від якості виконання оцінюється від 1 до 15 балів.

Модульні контрольні роботи в залежності від якості виконання можуть бути оцінені від 1 до 20 балів.

Складання екзамену. Якщо студент отримав за підсумками роботи на семінарських заняттях та виконання самостійної роботи 35 і більше балів, то він має можливість підвищити свій рейтинг під час складання екзамену, але не більше, ніж на 25 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90–100	A	відмінно
83–89	B	добре
75–82	C	
68–74	D	задовільно
60–67	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Тема 1. КЛАСИФІКАЦІЯ МУЗЕЇВ (2 години)

Мета. На основі конкретного історичного матеріалу з'ясувати основні принципи та підходи до класифікації музеїв. Визначити основні особливості та ознаки музеїв конкретних профілів, історію їх зародження і розвитку, розповсюдження у світі та Україні.

План

1. Типи і профілі музеїв.
2. Музеї історичного та краєзнавчого профілів.
3. Музеї художнього, літературного та музичного профілів.
4. Музеї природничого і науково-технічного профілів.
5. Екологічні та віртуальні музеї.

Основні поняття: статус музею, музейна мережа, профільна група музеїв, типологія музеїв, науково-освітні музеї, науково-дослідні музеї, навчальні музеї, державні музеї, національні музеї, галузеві музеї, академічні музеї, музеї на громадських засадах, шкільні музеї, меморіальні музеї, музеї-заповідники, будинки-музеї, палаци-музеї, архіви-музеї, музеї-ансамблі, музеї-бібліотеки, музеї-пам'ятники, музеї під відкритим небом, міста-музеї, заповідники, філія музею.

Методичні рекомендації:

При підготовці до семінарського заняття першочергове значення має опрацювання Закону України «Про музеї та музейну справу», розділи якого містять основні відомості про підходи до класифікації музеїв на сучасному етапі. При характеристиці музеїв зазначених профілів слід ілюструвати теоретичні положення прикладами їх розповсюдження на території України та Чернігівської області, звернути увагу на їх традиційний або інноваційний характер, використання новітніх досягнень музеології в їх діяльності.

Джерела і література:

Бабарицька В. та ін. Екскурсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник; 2-ге, перероб. і доп. Київ: Альтерпрес РА, 2012. 444 с.

Белікова М.В., Зайцева В.М. Основи музеєзнавства : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя: ЛПІС, 2015. 179 с.

Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянґ, В. Лозинського. Львів: Літопис, 2005.

Закон України «Про музеї та музейну справу» (за станом на 21 березня 2000 р.). Київ: Парламентське видавництво. 2000. С. 3–9.

Заремба С.З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність / НАН України; Центр пам'яткознавства. Київ, 1995. С. 369–419.

Музеї України. Довідник / Упор. Б.Ведибіда та ін. Київ: Задруга, 1999. 129 с.

Про музеї та музейну справу: Закон України від 29 червня 1995 р. *Відомості ВР України*. 1995. № 25.

Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Музеєзнавство: Навч. посіб. Київ: Знання, 2008. С. 27 – 85.

Скус О. В. Основи історичного музеєзнавства. Умань: ПП Жовтий, 2011. 96 с.

Якубовський В.І. Музеєзнавство. Підручник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2010. С. 76 – 77.

Контрольні питання

Які тенденції розвитку музейної справи спричинили необхідність класифікації музеїв?

У чому полягає різниця між типом та профілем музею?

Музеї яких профілів найбільше зазнають впливів сучасної музеології?

Музеї яких профілів мають найбільший потенціал щодо розвитку в Україні?

Тема 2. РОЗВИТОК МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ (4 години)

Мета. На основі аналізу конкретного історичного матеріалу проаналізувати причини, процес зародження та етапи подальшого розвитку музейної справи в Україні. Схарактеризувати роль приватної ініціативи та політики органів державної влади і місцевого самоврядування у становленні музеїв на українських землях.

План

Заняття 1

1. Зародження інтересу до збирання предметів старовини за доби середньовіччя.
2. Колекціонування старожитностей представниками козацької старшини.
3. Виникнення спеціалізованих музеїв у ХІХ ст.
4. Роль приватної ініціативи та меценатства у розвитку вітчизняних музеїв.

Заняття 2

1. Музейна справа за доби Української революції 1917–1921 рр.
2. Музейна справа в Україні у 1920–1930-х рр.
3. Музейна справа в Україні у другій половині ХХ ст.
4. Музейна справа в Україні за доби незалежності.

Основні поняття: періоди еволюції музеїв: протомузейний, ранньомузейний, класичний, сучасний, палацові ранньомузейні зібрання, кунсткамери, приватні музейні колекції, університетські, історичні, природничі, художні, меморіальні музеї, Перша Всеукраїнська краєзнавча конференція, Перший музейний з'їзд, музеї-заповідники, громадські, народні музеї.

Методичні рекомендації:

При підготовці до семінарського заняття слід визначити об'єктивні та суб'єктивні обставини, що спричинили накопичення предметів старовини в українському середньовічному та ранньомодерному суспільстві. Пояснити вплив

процесу нобілітації козацької старшини наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. на формування модерних музейних колекцій. Схарактеризувати роль освітніх та наукових закладів у становленні основних типів та профілів музеїв у XIX – на початку XX ст. Розкрити вплив панівної радянської ідеології на розвиток музейної справи у XX ст. Проаналізувати основні фактори розвитку, проблеми та перспективи розвитку музейної галузі в незалежній Україні на сучасному етапі.

Джерела і література

Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 2007.

Белікова М., Зайцева В. Основи музеєзнавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя: ЛПІС, 2015. 179 с.

Дубровський В. Чергові завдання сучасного музейного будівництва на Україні. *Український музей* / за ред. П. Курінного, Д. Щербаківського, М. Рудинського та С. Гілярова. Київ, 1927. С. 15–26.

Заремба С. З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність. Київ, 1995. С. 369–419.

Маньковська Р.В. Музейництво в Україні. Київ, 2000.

Музейна справа та музейна політика в Україні XX століття. Київ: Златограф, 2004.

Про музеї та музейну справу: Закон України від 29 червня 1995 р. *Відомості ВР України*. 1995. № 25.

Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 428 с.

Салата О.О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.

Скус О.В. Основи історичного музеєзнавства: навчальний посібник для студентів історичного факультету. Умань: Візаві, 2020. 210 с.

Шевченко В. В., Ломачинська І.М. Музеєзнавство: навчальний посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 288 с.

Шевченко С. І. Етнографічне музеєзнавство: Конспект лекцій. Кіровоград, 2002.

Якубовський В. І. Музеєзнавство: підручник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2010. 352 с.

Контрольні питання

Схарактеризуйте передумови зародження музейної справи на українських землях за доби пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу.

Розкрийте вплив приватної ініціативи представників вітчизняної еліти на розвиток музейної справи на українських землях.

Як процеси нобілітації козацької старшини та консолідації дворянського стану на українських землях вплинули на становлення музейної справи наприкінці XVIII–XIX ст.?

Назвіть основні напрями розвитку музейної справи в Україні в XIX ст.?

Які типи та профілі музеїв виникли на українських землях у XIX ст.?

У чому полягали особливості музейного будівництва за доби Української революції 1917–1921 рр.?

Якими були принципи побудови музейної мережі в Україні у 1920-х рр.?

Які зміни відбулися в музейному будівництві в Україні протягом 1930-х рр.?

Які основні принципи було покладено в основу класифікації музеїв радянської доби?

Якими були основні напрями розвитку музейної справи в Україні повоєнного періоду?

Якими є основні проблеми і перешкоди в розвитку музейної справи в незалежній Україні на сучасному етапі?

Тема 3. ФОНДОВА РОБОТА МУЗЕЇВ (2 години)

Мета. Схарактеризувати сутність, склад та структуру музейних фондів, проаналізувати процеси комплектування, обліку, класифікації, збереження та наукового використання музейних фондів

План

1. Поняття, склад і структура музейних фондів.
2. Комплектування та облік музейних фондів.
3. Збереження музейних фондів.
4. Наукова робота з музейними фондами.

Основні поняття: фондова робота, облік, вивчення, зберігання фондів, фондосховище, головний хранитель музею, типовий музейний предмет, унікальний музейний предмет, меморіальний предмет, реліквія, музейна колекція, музейне зібрання, музейний фонд, експозиційний фонд, приватний колекційний фонд, наукове комплектування фондів, акт прийняття, інвентарна книга, інвентарний номер, атрибуція, категоризація, одиниця обліку, первинна реєстрація, інвентаризація, реставрація, шифрування, книга обліку, книга надходжень, режим зберігання, каталогізація, картотеки: топографічна, інвентарна, систематична, тематична, предметна, хронологічна, іменна, географічна, ілюстративна, музейний паспорт.

Джерела і література

Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 2007.

Белікова М., Зайцева В. Основи музеєзнавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя: ЛПІС, 2015. 179 с.

Про музеї та музейну справу: Закон України від 29 червня 1995 р. *Відомості ВР України*. 1995. № 25.

Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 428 с.

Салата О.О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.

Скус О.В. Основи історичного музеєзнавства: навчальний посібник для студентів історичного факультету. Умань: Візаві, 2020. 210 с.

Шевченко В. В., Ломачинська І.М. Музеєзнавство: навчальний посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 288 с.

Шевченко С. І. Етнографічне музеєзнавство: Конспект лекцій. Кіровоград, 2002.

Якубовський В. І. Музеєзнавство: підручник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2010. 352 с.

Методичні рекомендації

При підготовці до семінарського заняття варто перш за все звернути увагу на нормативно-правові засади організації і ведення науково-фондової роботи в музеях України. Фондову роботу слід характеризувати як базову, яка дозволяє сформувати експозицію та розгортати на її основі різні форми науково-дослідної та культурно-масової роботи. Особливу увагу слід приділити формам, методам та етапам комплектування музейних фондів, процесам, пов'язаним із визначенням вартості пам'яток, їх класифікації, обліку, збереження та наукового вивчення.

Контрольні питання

У чому полягає основний зміст поняття «фонди музею»?

Дайте визначення типового музейного предмета.

У чому полягає особливість унікального музейного предмета?

Які музейні предмети називають меморіальними?

Дайте визначення музейної колекції.

Назвіть основні види музейних колекцій.

Яким законом регулюється правовий захист музейних фондів в Україні?

Назвіть основні типи музейних предметів.

Як класифікуються музейні предмети за видовою ознакою?

Як поділяються речові колекції за функціональним призначенням предметів?

Як здійснюється облік музейних фондів?

Охарактеризуйте основні вимоги до заповнення Книги обліку музейних фондів.

Тема 4. ЕКСПОЗИЦІЙНА РОБОТА МУЗЕЇВ (2 години)

Мета. *Ознайомити студентів з поняттям, генезою та еволюцією музейних експозицій, сутністю та основними видами експозиційних матеріалів, основними принципами, методами та етапами побудови музейних експозицій.*

План

1. Поняття музейної експозиції.
2. Основні види музейних експозицій.
3. Основні види експозиційних матеріалів.
4. Основні етапи побудови музейної експозиції.

Основні поняття: експозиція музею, музейна виставка, систематична експозиція, ансамблева експозиція, ландшафтна експозиція, тематична експозиція, типологічна експозиція, цілеспрямована експозиція, комплексно-тематична експозиція, експозиційні матеріали: копії, репродукції, зліпки, муляжі, моделі, макети, наукові реконструкції, новороби, голограми, проектування експозиції, концепція експозиції, тематична структура експозиції, тематично-експозиційний план, сценарій експозиції, генеральний план експозиції, художнє проектування, експозиційне устаткування: стенди, турнікети, вітрини, подіуми, модулі, пояснювальні тексти, етикетаж: номенклатурний, анотаційний, орієнтувальний, монтаж експозиції, експозиційний пояс, експозиційний комплекс, прийоми групування експонатів: центральне, комплексне, лінійне, прийом концентрації уваги.

Джерела і література

Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 2007.

Белікова М., Зайцева В. Основи музеєзнавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя: ЛПІС, 2015. 179 с.

Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 428 с.

Салата О.О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.

Скус О.В. Основи історичного музеєзнавства: навчальний посібник для студентів історичного факультету. Умань: Візаві, 2020. 210 с.

Шевченко В. В., Ломачинська І.М. Музеєзнавство: навчальний посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 288 с.

Шевченко С. І. Етнографічне музеєзнавство: конспект лекцій. Кіровоград, 2002.

Якубовський В. І. Музеєзнавство: Підручник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2010. 352 с.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід схарактеризувати походження терміну «експозиція», розкрити специфіку цього явища в музейній справі, її ознаки, типи, особливості сприйняття.

При розгляді другого питання необхідно розкрити сутність поняття «метод побудови експозиції», простежити генезу та еволюцію цього явища. Важливо розкрити специфіку кожного з основних методів побудови експозиції, історичну обумовленість їх виникнення, застосування у сучасних музеях різних профілів.

У третьому питанні слід наголосити, що у повсякденній практиці музеї можуть використовувати як оригінальні пам'ятки, так і їх відтворення. Слід схарактеризувати сутність і специфіку таких експозиційних матеріалів, як копії, зліпки, муляжі, макети, моделі, голограми тощо. Варто звернути увагу на систему допоміжних музейних матеріалів – текстів, етикеток, покажчиків, карт, схем, таблиць, фотоматеріалів тощо.

У четвертому питанні варто розкрити основні етапи проектування музейної експозиції, до яких належать наукове, технічне і робоче. Слід розкрити значення наукової концепції, генерального плану, розширеної тематичної структури, тематико-експозиційного плану, сценарію при підготовці експозиції. Необхідно звернути увагу на можливості застосування художніх засобів та різноманітного

устаткування при проектуванні експозиції

Контрольні питання

Яким чином зародилися та набули розвитку уявлення про правила оформлення музейних експозицій?

Як у сучасному музеєзнавстві трактується термін «музейна експозиція»?

Які типи музейних експозицій ви можете назвати? Які з них є сьогодні найбільш розповсюдженими?

Назвіть основні етапи розробки та втілення музейної експозиції.

У чому полягає наукова підготовка експозиції? Як Ви розумієте зміст цього етапу підготовки експозиції?

Розкрийте значення поняття «тематична структура» експозиції?

Яким чином складається тематично-експозиційний план майбутньої експозиції?

З яких основних груп музейних предметів добирають майбутні експонати?

Чи можна відбирати до експозиції безпаспортні пам'ятки або предмети, що збереглися дуже погано?

Що таке етикетаж? Для чого він існує? Які види етикетажу Ви можете назвати?

На які групи поділяють пояснювальні матеріали до експозиції?

Які прийоми групування експонатів Ви можете назвати?

Що таке фіксування експозиції?

Тема 5. КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЇВ (2 години)

Мета. Розкрити сутність, специфіку та зміст основних напрямків культурно-освітньої роботи музеїв. Проаналізувати специфіку, основні види та особливості музейних екскурсій як основної форми взаємодії з аудиторією. Виявити можливості застосування музеями різноманітних форм культурно-просвітницької роботи з громадськістю.

План

1. Музейна аудиторія, її характеристики та ознаки.
2. Екскурсія як основний вид культурно-освітньої діяльності музеїв.
3. Додаткові форми культурно-освітньої діяльності музеїв.

Основні поняття: музейна аудиторія, музейна комунікація, музейна культура, музейні дослідження аудиторії, екскурсійний показ, демонстрація, екскурсовод, мовна реконструкція об'єкта, логічний місток, екскурсійний маршрут, моторні прийоми, евристичний прийом, лекційно-ілюстративний прийом, апробація екскурсії, портфель екскурсовода, музейні лекції, консультації, гуртки, студії, клуби, свята.

Джерела і література

Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 2007.

Бабарицька В., Малиновська О. Менеджмент туризму: Туроперейтинг. Київ, 2004.

Белікова М., Зайцева В. Основи музеєзнавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя: ЛПІС, 2015. 179 с.

Дем'янчук Г. С., Дем'янчук Б. Г., Дем'янчук А. Г. Українське краєзнавство: сторінки історії. Київ, 2006.

Пазенок В. С. Філософські нариси туризму. Київ, 2005.

Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 428 с.

Салата О.О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.

Скус О.В. Основи історичного музеєзнавства: навчальний посібник для студентів історичного факультету. Умань: Візаві, 2020. 210 с.

Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух В. І. Енциклопедичний словник-довідник з туризму. Київ, 2006.

Федорченко В. К, Костюкова О. М., Дьорова Т. А., Олексійко М. М., Історія екскурсійної діяльності в Україні. Київ, 2004.

Шевченко В. В., Ломачинська І.М. Музеєзнавство: навчальний посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 288 с.

Шевченко С. І. Етнографічне музеєзнавство: конспект лекцій. Кіровоград, 2002.

Якубовський В. І. Музеєзнавство: підручник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2010. 352 с.

Методичні рекомендації

При розгляді першого питання слід звернути увагу на сутність музейної аудиторії, окреслити її ключові параметри та характеристики, схарактеризувати поняття музейної культури та її прояви. Проаналізувати світовий і вітчизняний досвід вивчення та оптимізації роботи з музейною аудиторією.

У другому питанні необхідно схарактеризувати зміст поняття «екскурсія», вказати її найбільш характерні риси, виокремити та проаналізувати основні види екскурсій у музейній практиці. Ознайомитися з основними етапами підготовки до екскурсії та її проведення, основними методичними прийомами підвищення її ефективності, сприйняття та запам'ятання матеріалу.

У третьому питанні варто схарактеризувати специфіку основних видів культурно-масової роботи музеїв. Звернути увагу на розширення форм і можливостей роботи з різними категоріями відвідувачів, потенційні можливості щодо проведення інноваційних масових заходів та музейних свят.

Контрольні питання

Що таке музейна аудиторія і якими є її основні параметри?

Які ознаки поведінки свідчать про належний рівень музейної культури відвідувача?

За допомогою яких методів дослідження музейної аудиторії, на вашу думку, можливо отримати достовірну й повну інформацію?

З яких етапів складається робота над музейною екскурсією? Охарактеризуйте кожен з них.

Від чого, на Вашу думку, залежить якість екскурсії? Обґрунтуйте свою точку зору.

Якими методичними прийомами користуються екскурсоводи при проведенні екскурсій?

Що таке індивідуальний підхід до різних груп відвідувачів? Як це виглядає на практиці?

Де і яким чином підвищують свою професійну майстерність екскурсоводи музеїв України?

З чого складається «портфель екскурсовода»?

Що таке апробація музейної екскурсії. Як вона проходить?

Якими є основні вимоги до музейної лекції?

У чому полягає освітня роль музейних гуртків та студій?

У музеях яких профілів найчастіше влаштовуються фольклорні свята?

Якими на сьогодні є основні тенденції розвитку культурно-масової роботи музеїв?

Тема 5. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МУЗЕЙНІЙ СПРАВІ (2 години)

Мета. Проаналізувати основні тенденції розвитку музейної справи на сучасному етапі. Окреслити передумови та історичну обумовленість запровадження досягнень та розробок маркетингу й менеджменту в музейній справі. Схарактеризувати основні форми, методи й можливості запровадження комп'ютерних технологій у музейній справі.

План

1. Музейний маркетинг і менеджмент.
2. Комп'ютерні технології у музейній справі.
3. Музейні сайти: структура та особливості.
4. Перспективи інтеграції українських музеїв у міжнародні музейні організації.

Основні поняття: зв'язки з громадськістю, маркетингові дослідження, маркетингові стратегії, мозкова атака, музейний бюджет, музейний менеджмент, музейний маркетинг, музейний фіндрайзинг, некомерційний маркетинг, перспективне планування, ПЕСТ-аналіз, сегментація ринку, СМНД-аналіз, Public Relations, publicity.

Джерела і література

Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 2007.

Бабарицька В., Малиновська О. Менеджмент туризму: Туроперейтинг. Київ, 2004.

Белікова М., Зайцева В. Основи музеєзнавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя: ЛПІС, 2015. 179 с.

Доповідь про розвиток сектору культурної спадщини в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Subsector_report_Ua_ORIGINAL.pdf

Ковальчук Є. Музей у сучасному світі: розробка наукової концепції. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/kovalchuk3.htm

Котлер Н. та ін. Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів. Київ: ВД «Стилос», 2010. 528 с.

Кожушко Б. М., Титова О.М. Музейна справа в Україні: стан і перспективи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://otherreferats.allbest.ru/culture/01104424_0.html

Маньковська Р. В. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку. *Краєзнавство*. 2013. № 3. С. 75–84.

Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв: посібник. Івано-Франківськ: Плай. 2005.

Передерій І. Г., Білан Н. В. Сучасна музейна комунікація в Україні та світі: стан і перспективи розвитку. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://journals.uran.ua/bdi/article/view/150365/149495>

Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 428 с.

Салата О.О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.

Сизов Д. Музеи в Интернете [Электрон. ресурс]. Київ, 2014. URL:<http://internetua.com/muzei-v-internete>. — Заглавие с экрана.

Скус О.В. Основи історичного музеєзнавства: навчальний посібник для студентів історичного факультету. Умань: Візаві, 2020. 210 с.

Сошніков А. О. Актуальні проблеми сучасного розвитку музеїв України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://museum.kh.ua/academic/sumtsov-conference/2003/article.html?n=447>

Черченко О. Світові та українські музеї в умовах інформаційно-комп'ютерного суспільства. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/53821/08-Cherchenko.pdf?sequence=1>

Чупрій Л.В. Стан та проблеми музейної справи в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/chuprij.htm

Шевченко В. В., Ломачинська І.М. Музеєзнавство: навчальний посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 288 с.

Якубовський В. І. Музеєзнавство: підручник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2010. 352 с.

Методичні рекомендації

У першому питанні необхідно схарактеризувати зміст поняття «маркетинг», розкрити його специфіку, форми та прояви у некомерційній сфері. Розкрити зміст і напрямки маркетингових досліджень у музейній діяльності (у першу чергу споживачів музейних послуг), окреслити основні маркетингові стратегії, сутність сегментації ринку в музейній діяльності. Слід звернути увагу на сутність менеджменту та причини його запровадження в музейну справу. Розкрити сутність стратегічного планування та мозкових штурмів як складових менеджменту. Схарактеризувати аналітичну складову менеджменту, основними проявами якої виступають ПЕСТ- та СМНД-аналіз. Розкрити сутність музейного фандрайзингу як комплексу заходів із залучення позабюджетних коштів. Окреслити роль людських ресурсів та інформаційних стратегій у музейному менеджменті, сутність PR-діяльності.

У другому питанні слід звернути увагу на можливості, котрі потенційно привносить у музейну справу розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Окреслити можливості створення та впровадження віртуальних музеїв, моделювання музейних експозицій, розробки 3D-моделей музейних експонатів тощо.

У третьому питанні необхідно розкрити значення музейних сайтів задля просування музейного продукту. Звернути увагу на вимоги, котрі висуваються до музейних сайтів, (насамперед щодо основних розділів, оформлення, технічного та художнього вирішення), котрі уможливають ефективну навігацію та пошук необхідної інформації.

У четвертому питанні слід звернути увагу на сучасний стан відвідуваності

музеїв, оцінити рівень їх інноваційності, готовності до міжнародного співробітництва. Проаналізувати вплив на розвиток музейної сфери в Україні пандемії COVID-19 та повномасштабної російської агресії 2022 р. Ключовим при розгляді цього питання є аналіз стану готовності вітчизняних музеїв до міжнародного співробітництва та інтеграції до міжнародних культурницьких організацій, зокрема, Міжнародної ради з охорони пам'яток та історичних місць (ICOMOS).

Контрольні питання

Дайте визначення музейного маркетингу.

Назвіть основні складові музейного маркетингу.

Дайте визначення поняття «менеджмент».

Які особливості використання теорії менеджменту в музейній практиці?

Які зовнішні фактори є визначальними для музейного менеджменту?

Що таке музейний фандрайзинг?

На якій основі можлива взаємодія музеїв зі спонсорськими організаціями?

Які основні складові містить фандрайзингова програма?

Які можливі способи використання PR-технологій у діяльності музеїв?

Які головні завдання українських музеїв у сфері комунікативної політики?

Як би ви оцінили ступінь конкурентоздатності вітчизняних музеїв у світовому музейному співтоваристві?

Як на розвиток музейної сфери в Україні вплинули пандемія COVID-19 та повномасштабна російська агресія 2022 р.

Якими є шанси вступу українських музеїв до організацій з міжнародного музейного співробітництва?

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Тема 1. КЛАСИФІКАЦІЯ МУЗЕЇВ (2години)

Мета. На основі конкретного історичного матеріалу з'ясувати основні принципи та підходи до класифікації музеїв. Визначити основні особливості та ознаки музеїв конкретних профілів, історію їх зародження і розвитку, розповсюдження у світі та Україні.

План

1. Типи і профілі музеїв.
2. Музеї історичного та краєзнавчого профілів.
3. Музеї художнього, літературного та музичного профілів.
4. Музеї природничого, науково-технічного профілів.
5. Екологічні та віртуальні музеї.

Основні поняття: статус музею, музейна мережа, профільна група музеїв, типологія музеїв, науково-освітні музеї, науково-дослідні музеї, навчальні музеї, державні музеї, національні музеї, галузеві музеї, академічні музеї, музеї на громадських засадах, шкільні музеї, меморіальні музеї, музеї-заповідники, будинки-музеї, палаци-музеї, архіви-музеї, музеї-ансамблі, музеї-бібліотеки, музеї-пам'ятники, музеї під відкритим небом, міста-музеї, заповідники, філія музею.

Методичні рекомендації:

При підготовці до семінарського заняття першочергове значення має опрацювання Закону України «Про музеї та музейну справу», розділи якого містять основні відомості про підходи до класифікації музеїв на сучасному етапі. При характеристиці музеїв зазначених профілів слід ілюструвати теоретичні положення прикладами їх розповсюдження на території України та Чернігівської області, звернути увагу на їх традиційний або інноваційний характер, використання новітніх досягнень музеології в їх діяльності.

Джерела і література:

Бабарицька В. та ін. Екскурсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник; видання 2-ге, перероб. і доп. Київ: Альтерпрес РА, 2012. 444 с.

Белікова М.В., Зайцева В.М. Основи музеєзнавства : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів; Міністерство освіти і науки, Запорізький національний технічний університет. Запоріжжя: ЛПКС, 2015. 179 с.

Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянґ, В. Лозинського. Львів: Літопис, 2005.

Закон України «Про музеї та музейну справу» (за станом на 21 березня 2000 р.). Київ: Парламентське видавництво. 2000. С. 3 – 9.

Заремба С.З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність / НАН України; Центр пам'яткознавства. Київ, 1995. С. 369-419.

Музеї України. Довідник / Упор. Б.Ведибіда та ін. Київ: Задруга, 1999. 129 с.

Про музеї та музейну справу: Закон України від 29 червня 1995 р. *Відомості ВР України*. 1995. № 25.

Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. С. 27 – 85.

Скус О. В. Основи історичного музеєзнавства. Умань: ПП Жовтий, 2011. 96 с.

Якубовський В.І. Музеєзнавство: підручник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2010. С. 76 – 77.

Контрольні питання

Які тенденції розвитку музейної справи спричинили необхідність класифікації музеїв?

У чому полягає різниця між типом та профілем музею?

Музеї яких профілів найбільше зазнають впливів і тенденцій розвитку сучасної музеології?

Музеї яких профілів мають найбільший потенціал щодо розвитку в Україні?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів з навчальної дисципліни «Музеєзнавство» реалізується у таких формах:

1. Самостійний пошук літератури, підготовка рефератів, міні-проектів, есе.
2. Самостійний пошук та перегляд матеріалів сайтів найвідоміших музеїв світу, України та Чернігівської області, аналіз їх розділів, інформаційного наповнення, навігації з подальшим обговоренням на заняттях.
3. Ознайомлення з віртуальними аналогами найпотужніших музеїв світу та України, використання їх матеріалів при підготовці до семінарських занять та виконання самостійної роботи.
4. Самостійний пошук літератури та підготовка доповідей з актуальних проблем історії та теорії музеєзнавства на щорічну наукову конференцію молодих учених та студентів інституту.

1. У рамках самостійної роботи студент готує реферат, есе або проєкт з презентацією по одній з нижче запропонованих тем.

У рефераті або проєкті-презентації має бути розрита обрана тема. Обов'язково зазначається, які джерела та література використані при підготовці.

Підготовлені реферати, есе, проекти з презентацією представляються на семінарському занятті (у разі, якщо тема реферату, проекту дотична до теми семінарського заняття) або надсилаються в електронному вигляді викладачу на перевірку.

Теми для самостійної роботи

Музей ісламського мистецтва в Досі, Катар.

Музей мистецтва Нельсон-Еткінс, Канзас-Сіті, США

В'єтнамський етнографічний музей, Ханой.

Музей Гуггенхайма в Більбао, Іспанія.

Орсе – музей образотворчих і прикладних мистецтв, Париж, Франція.

Музей сучасного мистецтва, Форт-Уерт, штат Техас, США

Королівський музей Онтаріо, Торонто, Канада.

Музей природничої історії, Відень, Австрія.

Музей Гетті в Лос-Анджелесі, штат Каліфорнія, США.

Музей MAS, Антверпен, Бельгія

Національний музей мистецтва, Осака, Японія

Музей мистецтва Мілуокі, Мілуокі, США

Музей Оскара Німейєра, Курітіба, Бразилія

Національний музей Австралії, Канберра, Австралія

Музей Соломона Гуггенхайма, Нью-Йорк, США

Музей Сумайя, Мехіко, Мексика

Музей брехні, Німеччина

Музей мафії, Італія

Музей водопроводу, Китай

Музей розбитих сердець, Хорватія

Підводний музей, Мексика

Музей Джеймса Бонда, Англія

Музей поганого мистецтва, США

Музей куріння, Париж

Музей гірчиці, Німеччина

Національний заповідник «Софія Київська»

Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник

Державний історико-архітектурний заповідник «Стародавній Київ»

Архітектурно-історичний заповідник «Судацька фортеця» (філія

Національного заповідника «Софія Київська»)

Національний заповідник «Херсонес Таврійський»

Історико-культурний заповідник у м. Луцьку

Державний історико-архітектурний заповідник у м. Святогірську

Національний заповідник «Хортиця»

Державний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила»

Національний заповідник «Давній Галич»

Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»

Державний історико-архітектурний заповідник у м. Львові

Історико-культурний заповідник «Личаківський цвинтар»

Державний музей-заповідник «Одеський замок»

Державний історико-архітектурний заповідник у м. Жовкві

Музей-заповідник «Золочівський замок»

Державний історико-культурний заповідник «Тустань»

Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія»

Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви»

Національний музей-заповідник М. В. Гоголя

Національний історико-меморіальний заповідник «Поле Берестецької битви»

Національний заповідник «Глухів»

Державний історико-культурний заповідник у м. Путивлі

Національний заповідник «Замки Тернопілля»

Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець»

Національний історико-культурний заповідник «Чигирин»

Шевченківський національний заповідник у м. Каневі

Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній»

Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця»

Національний історико-культурний заповідник «Качанівка»

Історико-культурний заповідник «Слово о полку Ігоревім»

Сутністю самостійної роботи з музеєзнавства, метою якої є перевірка засвоєння знань з цієї навчальної дисципліни, є підготовка презентації, присвяченої одному з відомих музеїв/заповідників України і світу. Критерієм для їх відбору послужили оригінальність, значущість, інноваційність, використання нових підходів у музейній справі. За бажання студенти також можуть обирати для підготовки презентації й інші суспільно значущі музеї.

Презентація має складатися з близько 15-20 слайдів, у яких оптимально поєднано текстовий та ілюстративний матеріал. У презентації має бути відображено архітектуру музейної споруди, подано інформацію про історію створення, найвідоміших очільників. Мають бути розкриті основні напрямки музейної роботи, насамперед фондова, експозиційна, науково-дослідна, екскурсійна ті інші форми роботи з громадськістю.

Студенти (за бажанням) здійснюють самостійний пошук літератури та готують доповіді з історії та сучасного стану розвитку музеїв України та світу на щорічну наукову конференцію молодих учених та студентів.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНРОЛЮ ЗНАНЬ (ЕКЗАМЕН)

1. Музеєзнавство як наука, його об'єкт, предмет, специфіка і завдання.
2. Історіографія вітчизняного музеєзнавства.
3. Поняття та визначення музеїв.
4. Історія терміну «музей».
5. Суспільні функції та особливості музеїв, їхні головні завдання.
6. Основи сучасної наукової класифікації музеїв.
7. Типи і профілі музеїв.
8. Музеї історичного профілю.
9. Краєзнавчі музеї.
10. Художні, літературні, музичні музеї.
11. Меморіальні музеї.
12. Музеї природничо-історичного та науково-технічного профілів.
13. Віртуальні музеї.
14. Шкільні музеї та музеї на громадських засадах.
15. Формування музейної справи в античну епоху.
16. Храмове, світське та приватне колекціонування в добу

Середньовіччя.

17. Зародження музеїв сучасного типу в епоху Відродження.
18. Музейна справа в епоху Просвітництва.
19. Розвиток музейної справи в ХІХ ст.
20. Основні тенденції розвитку музеїв у ХХ – на початку ХХІ ст.
21. Зародження інтересу до збирання предметів старовини за доби

українського середньовіччя.

22. Колекціонування старожитностей представниками козацької старшини.

23. Виникнення спеціалізованих музеїв у ХІХ ст.

24. Роль приватної ініціативи та меценатства у розвитку вітчизняних музеїв.
25. Музейна справа за доби Української революції 1917–1921 рр.
26. Музейна справа в Україні у 1920–1930-х рр.
27. Музейна справа в Україні у другій половині ХХ ст.
28. Музейна справа в Україні за доби незалежності.
29. Поняття, склад і структура музейних фондів.
30. Значення наукового комплектування музейних фондів та його організація.
31. Наукове визначення пам'яток.
32. Облік і зберігання музейних колекцій та їх роль в музейній роботі.
33. Первинний облік, інвентаризація та каталогізація.
34. Проведення консерваційних та реєстраційних робіт в музеях.
35. Збереження музейних фондів.
36. Наукова робота з музейними фондами.
37. Експозиція та її роль у музейній роботі.
38. Сучасні види експозицій та їхня організація.
39. Наукова підготовка експозицій.
40. Вибір і виготовлення експонатів.
41. Підготовка пояснювальних матеріалів.
42. Остаточний монтаж і відкриття експозицій.
43. Сутність, завдання і форми культурно-освітньої роботи музеїв.
44. Видавнича діяльність музеїв.
45. Види і особливості освітньо-виховної роботи музеїв.
46. Основні засади проведення екскурсійної роботи в музеях.
47. Додаткові форми освітньо-виховної роботи музеїв.
48. Маркетинг та менеджмент у музейній сфері.
49. Інформаційна діяльність музейних установ.
50. Комп'ютерні технології у музейній справі.
51. Музейні сайти: структура та особливості.

52. Основні показники та тенденції відвідуваності музеїв держави.
53. Перспективи інтеграції українських музеїв у міжнародні музейні організації.
54. Пріоритетні напрями та завдання розбудови національної музейної мережі.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА, ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Джерела

Закон України «Про музеї та музейну справу» (за станом на 21 березня 2000 р.). Київ: Парламентське видавництво. 2000. С. 3 – 9.

Закон України «Про музеї та музейну справу»: за станом на 28 лист. 2009 р. / Верховна Рада України. Офіц. вид. Київ: Парламентське видавництво, 2010. (Бібліотека офіційних видань).

Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»: за станом на 1 січня 2011 р. / Верховна Рада України. Офіц. вид. Київ: Парламентське видавництво, 2011. (Бібліотека офіційних видань).

Про музеї та музейну справу: Закон України від 29 червня 1995 р. *Відомості ВР України*. 1995. № 25.

Література

Бабарицька В. та ін. Екскурсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Альтерпрес РА, 2012. 444 с.

Бабарицька В., Малиновська О. Менеджмент туризму: Туроперейтинг. Київ, 2004.

Белікова М.В., Зайцева В.М. Основи музеєзнавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів; Міністерство освіти і науки, Запорізький національний технічний університет. Запоріжжя: ЛПКС, 2015. 179 с.

Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянґ, В. Лозинського. Львів: Літопис, 2005.

Виноградова О.В., Дарчук В.Г. Основи музеєзнавства: навчальний посібник. Львів: «Магнолія 2006», 2012. 185 с.

Дем'янчук Г. С., Дем'янчук Б. Г., Дем'янчук А. Г. Українське краєзнавство: сторінки історії. Київ, 2006.

Довжук І.В. Основи музеєзнавства: навчальний посібник. Луганськ: Видавництво СНУ ім. В. Даля, 2008 164 с.

Дубровський В. Чергові завдання сучасного музейного будівництва на Україні. *Український музей* / за ред. П. Курінного, Д. Щербаківського, М. Рудинського та С. Гілярова. Київ, 1927. С. 15–26.

Заремба С.З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність / НАН України; Центр пам'яткознавства. Київ, 1995. С. 369–419.

Климишин О. С. Природнича музейна термінологія: словник–довідник. Львів, 2003. 244 с.

Климишин О.С., Шидловський І.В. Природнича музеологія: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 208 с.

Котлер Н. та ін. Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів. Київ: ВД «Стилос», 2010. 528 с.

Маньковська Р.В. Музейництво в Україні. Київ, 2000.

Маньковська Р. В. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку. *Краєзнавство*. № 3 2013. С. 75–84.

Музеєзнавство: словник базових термінів / Національний військово-історичний музей України; [уклад.-упоряд. Л. М. Міненко; за заг. ред. Карпова В.В.]. Київ: Фенікс, 2013. 151 с.

Музейна справа: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / О.І. Сурмач. Львів: ЛНУ, 2014. 274 с.

Музеї України. Довідник / Упор. Б.Ведибіда та ін. Київ: Задруга, 1999. 129 с.

Музейна справа та музейна політика в Україні ХХ століття. Київ: Златограф, 2004.

Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв. Посібник. Івано-Франківськ: Плай. 2005.

Пазенок В. С. Філософські нариси туризму. Київ, 2005.

Руденко С.Б. Музей як технологія. Київ, 2021. 436 с.

Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 428 с.

Салата О.О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.

Сапожник Д. І. Музеєзнавство та музейно-виставкова справа: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. 239 с.: рис., табл.

Скус О. В. Основи історичного музеєзнавства. Умань: ПП Жовтий, 2011. 96 с.

Словник-довідник термінології музейництва / Р. Микульчак, П. Слободян, Є. Діденко, Т. Рак. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 126 с.

Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух В. І. Енциклопедичний словник-довідник з туризму. Київ, 2006.

Федорченко В. К, Костюкова О. М., Дьорова Т. А, Олексійко М. М., Історія екскурсійної діяльності в Україні. Київ, 2004.

Шевченко В. В., Ломачинська І.М. Музеєзнавство: навчальний посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 288 с.

Шевченко С. І. Етнографічне музеєзнавство: конспект лекцій. Кіровоград, 2002.

Якубовський В.І. Музеєзнавство: підручник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2010. 352 с.

Інформаційні ресурси

<https://www.louvre.fr/>

<https://hermitagemuseum.org>

<https://nastanova.com/cikavo/britanskij-muzej-v-londoni.html>

[https://www.krugosvet.ru/enc/kultura i obrazovanie/izobrazitelnoe iskusstvo/B
RITANSKI MUZE.html](https://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/izobrazitelnoe_iskusstvo/BRITANSKI_MUZE.html)

<http://www.britishmuseum.org/>

[https://www.britannica.com/topic/British-Museum\](https://www.britannica.com/topic/British-Museum)

<https://www.museodelprado.es/en/the-collection>

<https://www.tg-m.ru/articles/4-2015-49/natsionalnyi-muzei-prado>

<https://www.britannica.com/topic/Prado-Museum>

<https://www.universalis.fr/encyclopedie/musee-du-prado-madrid/>

<https://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=5201182>

<http://www.museivaticani.va/content/museivaticani/en.html>

[https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Vatican Museums](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Vatican_Museums)

<https://thelacement.ru/travel-directory/muzei-vatikana/>

<https://italiatut.com/muzei-vatikana/>

<https://italymix.ru/rome/muzei-vatikana.html> та ін.

<https://www.metmuseum.org/>

<https://artsandculture.google.com/partner/the-metropolitan-museum-of-art>

[https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Metropolitan Museum of Art](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Metropolitan_Museum_of_Art)

<https://korysniporady.com.ua/muzej-metropoliten-v-nyu-jorku/>

<http://podorozg.ostriv.in.ua/publication/code-449C5B6183499/list-18C8FF64F27>

[https://olympica.com.ua/660481-muzejj-metropoliten-u-nyu-jjorku-metropoliten-
muzej-nyu-jjork-ssha.html](https://olympica.com.ua/660481-muzejj-metropoliten-u-nyu-jjorku-metropoliten-muzejj-nyu-jjork-ssha.html) та ін.

<http://www.middleeast.org.ua/tourizm/egmuseum.htm>

[http://ukr-tur.narod.ru/turizm/spysok/egypt/museiegypt/egyptmuseum/
egyptmusey. htm](http://ukr-tur.narod.ru/turizm/spysok/egypt/museiegypt/egyptmuseum/egyptmusey.htm)

<https://romantictourism.in.ua/pamiatki-yegipity-kayirskii-yegipetskii-myzei/>

<https://masr.tips/tours/cairo-museum/>

<https://learnopy.com/the-egyptian-museum>

[https://www.wikiwand.com/uk/%D0%9A%D0%B0%D1%97%D1%80%D1%81
%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D1%94%D0%B3%D0%B8%D0%BF%D0](https://www.wikiwand.com/uk/%D0%9A%D0%B0%D1%97%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D1%94%D0%B3%D0%B8%D0%BF%D0)

[%B5%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9 %D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9](#)

[https://web.archive.org/web/20111107060044/http://www.dresden-und-sachsen.de/dresden/ks_gemaeldegalerie.htm](#)

[https://wikiway.com/germany/drezden/drezdenskaya-kartinnaya-galereya/](#)

[https://museum-portal.com](#)

[https://nmiu.org](#)

[https://warmuseum.kyiv.ua](#)

[https://namu.ua](#)

[https://museumlit.org.ua](#)

[https://museumshevchenko.org.ua](#)

[https://opishne-museum.gov.ua](#)

[https://lvivgallery.org.ua](#)

[https://www.pyrohiv.com](#)

[http://museum.cult.gov.ua](#)

[https://www.tripadvisor.ru/Attractions-g2693119-Activities-c49-Chernihiv_Oblast.html](#)

[https://web.archive.org/web/20160908211136/http://tour-cn.com.ua/publ/67](#)

[https://ua.igotoworld.com/ua/poi_catalog/236-32-museums-chernihiv-oblast.htm?page=2](#)

[https://ridna.ua/museums/?mreg=chernihivska](#)

[https://www.cult.gov.ua/blog/1-0-24](#)

[https://oldchernihiv.com/](#)

[http://www.choim.org/](#)

[http://www.halahan-art.com/](#)

[http://kotsubinsky.org/](#)

[http://www.baturin-capital.gov.ua/](#)

[http://www.ns-slovo.org.ua/](#)

[https://nigin-museum.do.am/](#)

<http://www.prilukiart.al.ru/museum/index.html>

<http://kachanivka.in.ua/>

<http://www.mena-museum.cn.sch.in.ua/>

https://parajanov.com/museum_info/

<http://www.infoukes.com/shevchenkomuseum/museum.htm>

<https://www.zyndranowa.org/>

[https://web.archive.org/web/20130923030638/http://orenlib.ru/index.php?dn=kra
y&to=art&id=25](https://web.archive.org/web/20130923030638/http://orenlib.ru/index.php?dn=kra&to=art&id=25)

http://kraeved.opck.org/muzei/orsk/muzei_shevchenko.php

<https://archive.ph/20120910035130/http://www.museum.ru/m1780>

[https://web.archive.org/web/20140203140735/http://tospb.ru/index.php?thismus
=238](https://web.archive.org/web/20140203140735/http://tospb.ru/index.php?thismus=238)

<https://www.snm.sk/?muzeum-ukrajinskej-kultury-historia-muzea>

<http://www.umacleland.org/>

<http://ukrainianinstitute.org/>

<http://www.ukrainianmuseum.org/>

<https://uima-chicago.org/>

<http://ukrainiannationalmuseum.org/>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Дубровський В. Чергові завдання сучасного музейного будівництва на Вкраїні

1. ЗАГАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ.

У галузі культурного будівництва на Вкраїні нема більш забутої справи, ніж музейна. Навіть порівнюючи з суміжною галуззю – архівною, яка давно вже має певний єдиний центр керування, більш-менш усталений апарат, накреслені шляхи організаційної та науково-операційної роботи, має свої друковані органи, провела декілька нарад та з'їздів, – доводиться констатувати, що оволодіння тими скарбами пам'яток матеріальної культури та природи, які залишилися нам з дореволюційного часу, – є справа занедбана. Майже до останнього часу не було ще встановлено ясно й остаточно що та як робити з музейною спадщиною, яка нам дісталася, як її зберегти, використати, збільшити. А між тим різноманітність цієї спадщини та велике наукове й освітнє значення її вимагають, щоб ми звернули нарешті увагу на цю справу, привели її до певної системи та забезпечили її розвиток надалі.

2. ОБ'ЄДНАННЯ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ.

Перше, що гостро впадало в вічі це те, що навіть у самому НКО до кінця 1926 року Музеї були розпорошені між т. зв. Управліннями. З 18 державних Музеїв – 9 підлягало керуванню Укрнауки, 9 – Укрполітосвіти: до того ж не можна було зазначити тих об'єктивних ознак, що були покладені за основу такого адміністративного розподілу. Треба згадати також про музеї, що досі переховуються при ІНО, які залишились при них за традицією з часів старих Університетів. Такими є, наприклад: археологічний кабінет-музей при Київському ІНО (кер. проф. Данилевич), палеонтологічний кабінет-музей при

Одеському ІНО (кер. проф. Алексіїв), антропологічно-географічний кабінет-музей при Харківському ІНО (кер. проф. Іванівський), нумізматичний кабінет-музей при ХІНО (кер. проф. Гольдін), природничий Музей при Дніпропетровському ІНО (кол. Природничий Відділ Дніпропетровського Музею) и инш.

Оскільки не було ніякої єдності між цими адміністративними угрупованнями Музеїв, не могло бути й думки про єдність музейної політики, про певну систему що-до їхнього розгортання і розвитку їхньої роботи. Музеї, що при установах Профос'у були законсервовані на положенні внутрішніх, зачинених для широких мас, навчальних кабінетів, мають часом дуже віддалені стосунки з цілевою установкою даного ВУЗ'у. Музеї УПО, звертаючи головну увагу за директивами УПО на те, щоб використати свої фонди з політосвітньою метою, не мали можливості як слід розгорнути наукову роботу та ув'язати її з аналогічною роботою відповідних науково-дослідчих катедр та УАН. Музеї Укрнауки, що були до 1925 року у напівзаконсервованому стані через крайню обмеженість бюджету та штатів, тільки за останній час стали на твердий шлях перетворення їхнього на справжні науково-дослідчі установи.

Отже повстало питання про об'єднання музейної справи у віданні єдиного адміністративного осередку. Потреба цього була остільки безсумнівною, що це не викликало ніяких суперечок у Комісії Держнаучметодкому, що в травні 1926 р. обговорювала питання поліпшення музейної справи УСРР. Комісія констатувала, що «безумовно приймаються всіма присутніми такі твердження: а) для керування всією музейною справою утворюється надалі єдиний центральний орган, що об'єднує всі Музеї НКО, б) всі Музеї мусять вести й освітню й науково-дослідчу роботу». Але тоді не було вирішене спірне питання, де-ж саме треба скупчити відання музеями, чи в Укрнауці, чи в Укрполітосвіті. Це затримало на де-який час об'єднання Музеїв у віданні Укрнауки влітку 1926 року. Для того, щоб з'ясувати становище, згадаємо ті головні аргументи, що висовували їх проти реалізації постанов Держплану та РНК УСРР 1925 р. про переведення музеїв до відання

Укрнауки, а саме: 1) Музей не є наукова установа, а є «інтегральна освітня», 2) тільки перебуваючи у віданні УПО музеї можуть надати своїй роботі масового поширеного характеру, 3) Музеї Укрнауки відриваються од мас та стають пасивними науковими кабінетами, 4) у переходову добу треба використати музеї для політосвітньої роботи на 100%, 5) в разі перебування музеїв в Укрнауці, старі музейні робітники будуть продовжувати старі академічні консервативні традиції, з якими Укрполітосвіта весь час бореться.

Треба сказати, що ці рішуче поставлені твердження не тільки утворили враження ніби-то принципово іншої постановки музейного питання (порівняння з розумінням музейної справи з боку Укрнауки), але й своєю занадто гострою формою, (близькою до обвинувачення старих кваліфікованих музеїстів у неправильному веденні музейної справи), викликали напружену атмосферу, яка була зовсім небажаною ні з якого боку, тим більш була несприятливою для спокійного обмірковування й вирішення цього питання. Що-ж до самих тверджень, то вони, як з'ясувалося при обговоренні справи, були слабші, ніж то вбачалося в формі їх висловлювання. Особливо підкреслена «інтегральність» природи музею розумілася адептами цієї «інтегральности» в двох різних напрямках: 1) що музей обслуговує різні освітні установи (школи Соцвиху, Профос'у, ВУЗ'и, клуби, науково-дослідчі катедри, Академію Наук й інш.); 2) що зміст різноманітних колекцій кожного Музею (природа, виробництво, ідеологія) повинен ув'язуватися в одне ціле. З цими думками, звичайно, можна й треба погодитися, тільки усталивши, що саме з цих двох тлумачень треба розуміти під терміном «Музей, як інтегрально освітня установа», але це ні в якій мірі не стосувалося до бажання довести пріоритет і особливу зацікавленість політосвітніх установ Музею, а може, свідчило як раз за протилежне. Коли-ж ми проаналізуємо саме поняття Музею, то висновок знайдемо трошки інший; сучасний Музей (в розвиненому, звичайно, стані, а не в ембріональному, в якому перебуває ще більшість округових та місцевих музеїв) складається з трьох взаємно-обумовлених елементів: 1) збірок пам'яток культури чи природи,

науково підібраних і науково експонованих (повністю чи частково); 2) кваліфікованих у тій чи іншій науковій галузі співробітників та 3) їхньої роботи як науково-дослідчої, так і політосвітньої. Коли ці елементи будемо розглядати не в статичному їхньому відношенні, а в динаміці їхнього розвитку й складання, то впевнимися, що не може бути Музею, в справжньому розумінні цього терміну, без підбору речей матеріяльної культури чи природи відповідно до усталеної наукової систематизації, відповідно до сучасних знань та наукових досягнень. Виходить, що підбирання та систематизація музейних збірок, що є вихідним моментом організації Музею, є робота наукова, а тому її можна доручити, щоб мати справжні досягнення, тільки освіченим спеціалістам. За іншими принципами можна скласти Плюшкінську збірку, антикварного магазину, кунсткамеру и инш., але методи складання цих формацій взагалі нас можуть цікавити тільки як зразки того, чим не повинен бути Музей. Далі, мало ще підібрати й розкласифікувати матеріали за певними науковими ознаками, – перед тим, як його експонувати для освітньої роботи, треба кожен рік науково-ж дослідити для того, щоб коментарії, які до неї будуть подані усно, чи в написах, були дійсно зернами знання, а не курйозними, анекдотичними вигадками, як іноді трапляється, коли за це беруться люди недоосвічені. Навіть саме переховування експонатів, консервування їхнє, потребує спеціальних знань, – без прикладання яких експонати псуються й гинуть. Отже, наукові знання й носії цього знання, це база для всякої справжньої музейної роботи, і політосвітня робота в музеї мусить ґрунтуватися на ній; інакше довелося-б сумніватися в якості політосвітньої роботи. Все це доводить, що в першу чергу музеї є наукова установа і що «інтегральність» освітнього використання музеїв є тільки один з прикладних наслідків цієї основної наукової роботи в музеї. Так само, як по ботанічних садах, астрономічних обсерваторіях та інших наукових установах є науково-дослідча робота (теоретична й експериментальна робота чи спостереження), а освітнє використання здобутків цієї роботи є дуже корисний наслідок наукової роботи, так само й по музеях плоди популяризаційної

політосвітньої роботи зростають тільки на дереві попереднього вивчення матеріалу, наукового дослідження його. На жаль, правдивість цієї думки не всі визнали одразу й довелося її обґрунтовувати поволі, в процесі дискусії.

Оскільки-ж Музей є в основі наукова установа, то стає незрозумілим теоретично другий аргумент, що, мовляв, тільки у віданні Політосу музеї могли-б надати своїй роботі (розуміється, політосвітній) масового, поширеного та планового характеру. Гадаємо, що органи УПО не претендують на виключну монополію в галузі знання метод і форм планової та масової роботи. Досвід-же минулого доводить, що різниці в масовості й плановості політосвітньої роботи між Музеями УПО й Укрнауки не було. Плановість роботи залежала від організаційних здібностей керівників, а масовість від розміру Музею, його штату й инш. Напр. «кабінетний» на думку представників УПО, Харківський Археологічний Музей за рік з 2-ма кваліфікованими співробітниками, провів 4000 екскурсантів, а Лаврський Музей Культів і Побуту з 10-ма квал. співробітниками обслужив 30.000 одвідувачів. Отже, маємо кількісну аналогію в першому випадкові з археологічними Музеями РСФРР (напр. Керч, Севастопіль), де що-року на 1 керівника припадає пересічно 1000 одвідувачів, в другому – з Всеукраїнським Історичним Музеєм у Києві, при чому, як-раз Укрнауковський Лаврський Музей розгортає план своєї політосвітньої роботи в 1926-27 р.р. до 100.000 екскурсантів. Але справа не в досягненні астрономічних цифр, – не треба з кількості одвідувачів робити спортивне змагання. Варто подбати й про якість політосвітньої роботи в музеї. Одна екскурсія проведена висококваліфікованим керівником реально дає наслідки політосвітнього характеру значно кращі, ніж десятки екскурсій, що иноді перепускають їх через музеї в халтурному порядку. Може й навпаки при останній методі наслідки бувають тільки негативні й навряд чи зацікавлений у цьому Політос. Треба давати масам справжнє науково-обґрунтоване знання, а не фальсифікувати його, хоча-б і під гучними назвами.

Третє твердження, що Музеї Укрнауки відриваються од мас та робляться пасивними науковими кабінетами, треба просто відкинути, як цілком

безпідставне. Четверте твердження, що в переходову добу треба використати музеї для політосвітньої роботи на 100% треба вітати, як безспірне, аксіоматичне, але це не стосується до питання про адміністративно-керівничий центр для музейної справи. П'яте твердження про консервативні традиції старих музейних робітників, що ніби-то мають головний притулок під Укрнаукою, треба проаналізувати. Розуміється, прагнення наукових робітників вести музейну роботу справжніми науковими шляхами, зберегти, вивчити, правдиво пояснити пам'ятки культурної роботи, є добра традиція, коли ці нормальні вимоги науково-музейної роботи вважати за традиції. Які-ж саме негативні традиції мають старі музейні робітники – це протягом всієї піврічної музейної дискусії так і не пощастило з'ясувати. Здається, найбільш нормальним є шлях повного використання знань і методичних навичок досвідчених музейних спеціалістів без зайвих і голословних обвинувачень.

Питання про об'єднання музейної справи в УСРР остаточно розв'язала Колегія НКО 28/IX 26 року, яка ухвалила:

«9-а. Констатуючи певний паралелізм в керуванні музеями між Управлінням Науковими установами та Укрполітосвіти, які зле відбиваються на музейній роботі, Колегія НКО визнає необхідним керування всією музейною роботою УСРР передати Управлінню Науковими установами зі всіма робітниками, що працюють в Музейнім Відділі УПО. Завідання музейною справою в Управлінні Науковими Установами покласти на т. Криворотченка.

«9-6. Доручити тов. Криворотченку скласти проект резолюції в цій справі з відзначенням напрямку, що до дальшої музейної роботи на Україні, і внести його на розгляд Комісії в складі: тов. Кіріченко (голова), Радченко і Войцехівського, після цього проект резолюції заслухати на одному з найближчих засідань Колегії НКО.

3. СИСТЕМИ Й ТИПИ МУЗЕЇВ.

За останні два-три роки музеї України пережили хвилю перетворення в

«соціальні Музеї» на взірць цікавого експерименту, що його робили в Харківському Всеукраїнському Соціальному Музеї ім. Артема. Справа, звичайно, не в назві, бо по суті всі культурно-історичні Музеї є соціальні, оскільки вони подають речі з матеріальної історії суспільства. Змістом-же цей експеримент – приклад зводився до того, що з різноманітних колекцій, які зовсім випадково, через різні обставини зведено в одне місце (колиш. Музей Харківського Університету, колиш. Міський Музей, колекції ІРЕ, експонати різних виставок, монастирські речі Ст. Яворського, випадково поназбирані археологічні й етнографічні речі) треба було скласти монолітний що до завдання й системи музей. По-перше проєктувалося охопити в цьому музеї розвиток людства взагалі в світовому оточенні. Але зробити це не дозволили занадто малі ресурси, як матеріальні (склад експонатів), так і інтелектуальні (склад співробітників). Завдання музею було звужене: музей мав репрезентувати розвиток людства, але вже на українському тільки матеріалі. Все-ж таки, навіть у такому звуженім масштабі, завдання охопити не довелося й виставочні музейні помешкання виглядали власне, як зразки алогічного конгломерату з меблів, гравюр, ікон, картин, медичних препаратів, шкільних наочних приладь, порцеляни, тканин, сучасних виробів і баг. инш. Мішанина принципів – хронологічного, комплексового, систематичного, навіть просто помилкове розташування і поводження з експонатами, – все робило гнітюче враження і свідчило про нез'ясованість бажань навіть у самих творців цього експерименту та про випадковість їхньої роботи. Наприклад убогу спробу створити ансамбль панського побуту на початку XIX ст. подано під гучною назвою чогось зовсім нового і несподіваного, революційного, – як «Відділ побуту та ідеології». Розуміється, вітати можна всякі щирі шукання правдивого шляху, але біда в тому, що невдалий експеримент ледве-ледве не став обов'язковим прикладом для негайної реорганізації всіх музеїв України, як гадалося і бажалося наївним апологетам цього експерименту. Директор Національного Музею у Львові проф. І. Свенцицький у своєму звіті про наукову подорож по УСРР року 1926,

згадуючи про нові типи музейних збірок, які він оглянув, що до Соціального Музею в Харкові пише таке: «З одною з таких спроб в музейному будівництві стрічаємося в Харкові у т. зв. Музею соціальної культури і Сковородинському Музеєві. Соціальний Музей мав дати змогу глядачеві прослідити розвиток людини у звязку з усім світом живої природи, тож від зародку живини, через прояви життя у здоровлю і хворобі (особливо соціальній – зарази, сухоти, полові недуги), та через суспільно-економічні взаємини класові – визискуючого панства і визискуваного селяського й робітничого пролетаріату. Але спроба ця випала так невдачно і так неестетично, що не диво, коли її недавно мали занехати»... і трохи далі: «через пливкість поглядів на музейну справу де-яких кругів державних чинників у самому Харкові, найбільше потерпів Музей українського мистецтва... Цей Музей вже втретє переноситься, щоб увійти в рамки теоретично придуманої цілості соціального Музею».

Тому цілком слушним і своєчасним було обслідування Соціального Музею у Харкові спеціально призначеною Комісією Укрнауки (2-8/IV 1927 року). За доповіддю цієї Комісії Президія Укрнауки 9/IV 1927 року постановила: «Президія Укрнауки, заслухавши повідомлення Комісії по обслідуванню Соц. Музею ім. Артема, а також складений нею акт в справі цього, затверджує цей акт та констатує: сама ідея організації Соц. Музею і реалізація її в той спосіб, що Музей утворювався принагідно з різних речей, зібраних з різних Музеїв та ще й без помешкання, наче-є невдалою, Соц. Музею, як такого по суті через це зараз нема, а є тільки неупорядкований збір багатьох цінних речей, які переховуються немов би то на складі, та ще й без інвентаризації. Крім того Президія, вважаючи на ті обставини, що трапилися за останні два роки, констатує можливості злочинства, недбайливості, то що і вважає за потрібне передати справу на розгляд колегії НКО для дальшого вирішення і одночасно з цим внести на затвердження Колегії НКО: 1) план заходів, що до поліпшення стану в найближчому часі; 2) питання про тимчасове закриття Музею на час переведення порядку; 3) питання про виселення мешканців з музейних помешкань; 4) про асигнування коштів на

ремонти; 5) про пристосовання помешкання до Музею».

Вирішуючи питання про музейну систему в УСРР та про типи Музеїв треба виходити з двох моментів: з того, що ми маємо наявно, як спадщину минулого й наслідок сьогочасної діяльності, і з того, якою уявляємо собі нормальну й бажану систему музеїв та їхні типи. Що до першого, то треба констатувати, що спадщина з дореволюційних часів у музейній справі на Україні є невелика, порівнюючи з РСФРР, і до того не усталена, бо до часів революції музейна справа на Україні здебільшого не виходила за межі приватної ініціативи (крім корисних заходів кол. університетів). Надзвичайно багаті археологічні й інші знахідки з України вивозили, щоб поповнити великі музейні сховища, які прикрашали столиці імперії. Окремі музейні збірки на Україні були наслідком ініціативи чи аматорської (приватні збірки), чи конфесійної (епархіяльні «древлехранилища»), чи станової (дворянські збірки), чи адміністративно-губернаторської, чи нарешті, земського й міського самоврядування. Звичайно, через такий анархічний підхід колекції й музей збирано випадково: чи з того, що подарують, чи з того, що куплять у антикварів, чи з того, що розшукають урядовим шляхом через попів, станових то що. Це, розуміється, не могло призвести до систематичности, усталености складу музеїв, їхніх відділів, типів та мережі. Але, яка-б не була різноманітність у типах і внутрішньому складі музеїв, сама наявність в УСРР восьми десятків окремих музейних одиниць державного, краєвого, округового і місцевого значення вимагатиме, щоб саму найдосконалішу ідеальну вигадану схему пристосувати до реальної дійсности того, що є зараз фактичне та з чого треба виходити.

Переходячи до того, щоб теоретично розв'язати питання про систему й типи музеїв, ми одразу спіткаємося з непевністю, застарілістю, а через це й невиразністю термінології: сама назва «музей» не визначає сутности тих установ, що ми цим терміном звикли звати (по аналогії з «музеєм» мистецтв, що мав свій сенс, звемо музеєм і природничі збірки й виставку промислового знаряддя, хоч це не має жодного відношення до «муз»). Але користуючися цим звичним терміном,

розуміємо під цим ім'ям таку освітню установу, що науково збирає, систематизує, переховує, вивчає, публікує та експонує для широкої популяризації пам'ятки матеріальної культури й природи. Розуміється, в повному обсязі таку формулу можна прикласти тільки до розвиненої музейної одиниці, а не до тих карликових первісних закладів, що більше бувають корисними тільки збоку справжнього планового музейного будівництва. Аналізуємо дане определение. Перша характерна ознака музейної роботи є збирання і систематизування за науковими принципами пам'яток культури і природи, про що згадувалося вже вище. Збирання просто, без постулату наукового значення й певного місця в сучасній науковій системі тих речей, що їх будуть збирати, призведе до скупчення в одному місці лише «курйозних и просмотра достойных кунштов», кажучи мовою XVIII ст., чи ще гірше – до музейної халтури, розрахованої тільки на обдурювання мас та на прибутки з цього. Яскравими зразками таких «музеїв» в недалекому минулому були мандрівні музеї Шульце-Беньківського та Бахтіна, що на початку XX ст. чарували очі глядачам усякими дивами з природи та історії людства, як-то: сіямські близнюки, Арабела «прекрасная блондинка родом англичанка», що «по своей надобности приехала в Марокко» і стала жінкою султана Мулей-Хасана, постаті, що дишуть, портрети діячів – Бісмарка, Колумба, Вірхова й инш., сифілітичні препарати. Треба зазначити, що серед де-яких кіл суспільства навіть така обскурантська халтура мала та й досі має вплив...

Найкращий доказ цьому – наш сучасник – «Передвижной Музей этнографии, уродства, мифологии, истории, испанской инквизиции», який складом своїх експонатів безсумнівний спадкоємець вищезгаданих музеїв Шульце-Беньківського та Бахтіна (досить порівняти їхні каталоги). Цей Музей у 1925–26 р.р. завітав і на Україну, – одвідав Харків, Дніпропетровське, Полтаву, Київ і перевів серед численних одвідувачів та екскурсій значну «освітню» роботу. Дрібна преса прихильно відгукнулася: «Любопытный Музей – для Харькова, не избилующего такими учреждениями, этот Музей, безусловно интересна і т. п. Не слід, звичайно потурати розвиткові й роботі музеїв такого типу. Збирати і

систематизувати за науковими принципами треба пам'ятки культури й природи, цеб-то речі унікального чи, принаймні, раритетного характеру. Але разом з тим маємо Музей такого типу, як Московський Музей мистецтв, де зібрано багато копії першорядних зразків мистецтва. Момент унікальності в такому випадку відпадає, але наукова підборка, вироблення і систематизація копій залишається. Отже, виходячи з можливого складу експонатів, чи то автентичних речей, більш-менш повно підібраних чи копій, де систематику можна провадити далеко зручніше й повніше, маємо дві категорії Музеїв 1) побудованих за науковими принципами на автентичних унікальних речах, 2) побудовані також за науковими принципами на копіях. Перша категорія своїм значенням переважно є базою для дослідчої роботи, друга – для освітньої. Але науковість підбору й систематизації матеріалу залишається в обох випадках.

Далі, крім такого основного розподілу, розгалуження типів музеїв може йти по таких ознаках: 1) за змістом колекцій з тої чи іншої галузі знання і 2) за територіальним обсягом його експонатів і його діяльності. Обидві ці ознаки дуже важливі, але на практиці до цього часу між ними була плутанина й це призводило до анархічної термінології в назвах музеїв та їхніх відділів, що тільки підкреслювало неусталеність самої системи ін класифікації типів Музеїв. Доктор Третер пропонує таку класифікацію головних типів музеїв.

		Група наук, що їх обслуговує музей	Розподіл музеїв	Межі музеїв			
				Без обмеження	Межі простору	Межі часу	Межі простору й часу
Зміст музеїв	Б. Всесвіт та його природа	Природознавство й техн. Наука про явища природи, про засоби вжитку й переробки її продуктів та про оволодіння її силами	Музеї природничі	Універсальний природничий (загальний)	Локальний природничий	Загальноприродничий. Музей охоплює тільки певну епоху	Локальний природничий музей, що охоплює одну епоху
			Музеї технологічні	Універсальний технологічний (загальний)	Локальний технологічний	Загальний технологічний музей, що охоплює тільки певну епоху	Локальний технологічний музей однієї епохи
	А. Людина тт. його культура	Науки гуманістичні. Про витвори духа людини, про форми її життя практичного наукового й мистецького	Музеї історичні (загальноісторичні)	Універсальний історичний (загальний)	Локальний Історичний	Загальний історичний музей однієї епохи	Локальний історичний музей однієї епохи
			Музеї мистецтв (історично-мистецькі)	Універсальний мистецький (загальний)	Локальний мистецький	Загально-мистецький музей однієї епохи	Локальний мистецький музей однієї епохи

Вихідний принцип перехреснування двох ознак (територіального й змістового) розподілу в цій спробі систематики Музею є певний, але Третьєр вніс в свою таблицю помилки, характерні для старого буржуазного світогляду: технічну галузь він одірвав від суспільства і засунув в розділ Б до природничих Музеїв, а в розділі А, під впливом старих класифікаційних звичок «гуманістичних наук», що кажуть «про витвори духа людини» (це написано 1918 р.), одірвав мистецтво від загально-історичного процесу. виправляючи цю помилку в «Змісті музеїв» будемо мати такі три категорії: А. Природничі, Б. Технічні, В. Соціально-Історичні (і мистецькі), групи музеїв. В середині кожної з цих основних категорій може бути дрібніша класифікація відповідно до

вживаної класифікації наук і категорії пам'яток.

Своєю спрощеністю, абстрактністю ця схема дає можливість наповнювати її змістом залежно від місцевих умов кожної країни. Напр. локальний музей може бути губерніяльним, округовим, повітовим, краєвим, – залежно від прийнятого розподілу. Особливо це важливо підкреслити для наших умов, бо при сучасному масштабі музеїв УСРР ще мабуть довго доведеться чекати утворення універсальних музеїв (світового змісту), обмежуючись категоріями локальних за простором (Україна, округа, район, місце, поселення), за часом і за двома цими ознаками. Звичайно, що в конкретних умовах, так, як музеї є зараз, абсолютну чистоту схеми витримати не можна й не варто, але її треба взяти, як провідний напрямок, що орієнтує нас серед різноголосиці сучасної музейної дійсності. Між тим, маючи надзвичайно сприятливу умову – єдність володіння музейним майном, що все є державним, цілком можливо шляхом регуляції розподілу музейних речей досягнути унормування системи й типів музеїв за їх змістом, обсягом та завданням. Оскільки в умовах нашої сучасної музейної дійсності переважає тип музею локального, треба особливу увагу звернути на розроблення цього краєвого моменту в усталенні музейної мережі, як відносно методів його складання, підходу в цілому, так і відносно форм сполучення різних локальних музеїв в одну установу (як відділи краєвого музею, що охоплюють свій край по різних наукових галузях з більшою, чи меншою повнотою).

4. НАЙБЛИЖЧІ ЗАВДАННЯ В МУЗЕЙНІЙ СПРАВІ.

Кожна класа в добу свого розквіту і панування, оволодівши освітньо-науковим апаратом, використовує і скеровує його до обслуговування й відображення своїх класових інтересів і потреб. У музейній справі найяскравіше ця формула виявляється в музеях соціально-історичних. У рештках зразків своєї матеріальної культури класа, збираючи їх у музеї, наочно фіксує, зберегає, демонструє й прокламує свої досягнення й міць. Колосальні що до історичної та матеріальної цінності культові збірки духівництва – блискучий зразок такої

музейно-класової творчості на протязі століть. Дворянство, викристалізувавшись та оволодівши державою, відбивається в музеях військових, мистецьких, побутових, залишаючи таким чином після себе спомин в матеріяльних речах свого побуту (садиби, будинки, меблі, убрання, дрібні речі домашнього вжитку й т. и.), в культі своїх героїв (полководці, державні діячі, фамільні портретні збірки й инш.).

Отже генеральне значення музеїв з марксівським підходом до них є:

1) в тому, що вони відбивають досягнення й міць класи, яка домінує в ту, чи иншу епоху; 2) в тому, що вони сприяють організації класової свідомості й через це класовому пануванню, ц. т. виконують державну функцію.

Коли так розуміти загальне значення музейної справи в добу диктатури пролетаріату, то музеї повинні виконувати дві вищезазначені функції, обслуговуючи потреби пролетаріату й незаможного селянства в процесі будування соціалізму. Така робота буде йти по двох напрямках:

1) використання для завдань пролетаріату музейної спадщини, що залишилася від попередніх класів; 2) утворення нових музейних формацій, що відбивали-б творчість, досягнення й міць тієї класи пролетаріату, яка зараз домінує.

Першу галузь роботи складають не стільки зміни назв музеїв чи їхніх відділів, або шукання нового розміщення експонатів (це своїм шляхом), скільки головним чином розуміння, вивчення й пояснення масам самих речей – експонатів. Та сама річ, що для представника феодальної класи може бути цікавою переважно з боку естетично-споживчого, як окраса його життя, для пролетаря буде цікава переважно з боку технічного (як річ зроблена) і соціологічного (як використовувалася своєю класою). Звичайну методу вивчення речей матеріяльної культури переважно з боку еволюції форми треба освітлити й доповнити методою технологічного й соціологічного тлумачення їх. При такому підході відбиття класової боротьби минулих віків у матеріяльних рештках набуває величезного науково-освітнього значення і його можна використати в

інтересах підвищення класової свідомості трудящих мас.

Друга галузь роботи полягає по-перше в освітленні продукційних сил і можливостей нашого часу. Конкретно, це повинно здійснитися в розгортанні мережі музеїв природничих і технічних, на які свого часу пануючі класи не звертали и не могли звертати особливої уваги: духівництво тому, що воно вороже ставилося до успіхів природознавства, дворянство, що базувалося на примітивнім сільським господарстві, через свою незацікавленість в тому, а буржуазія через те, що не в її інтересах і можливостях було пересувати знання в маси. Будівнича-ж творчість пролетаріату є неможлива без зросту й розповсюдження в масах природничих і технічних наук. З цього треба навіть в музейній справі зробити відповідні організаційні висновки. По-друге пролетаріят відбиватиме свій побут і свою класову діяльність у конкретних матеріальних зразках своєї культури, свого побуту. Для цього звичайно потрібний досить довгий час – десятки років, але коли ми маємо блискучі матеріальні ілюстрації і навіть клерикального, поміщицького, буржуазного побуту, то будемо мати аналогічні-ж музеї побуту робітничого й селянського.

Постанова Президії Укрнауки з 2. IV-1927 р. яскраво накреслила основні вихідні позиції в музейній політиці й музейному будівництві, встановила нормальний тип музеїв і заходи що до класифікації наявних музеїв (п. 1–3), відзначила Музеї, що мають республіканське значення (п. 4), накреслила заходи що до внутрішнього впорядкування музейного фонду УСРР на принципах планового господарства (п. 5), дала провідні вказівки що-до наукової роботи музеїв (наукове керівництво – п. 6, наукові видання – п. 7, аспірантура – п. 8), відзначила потрібні наукові підвалини для політосвітньої роботи по музеях (п. 9), принципово вирішила питання про музейництво в Харкові (п. 10), звернула увагу на матеріальне забезпечення музейних робітників (п. 12), поклала, нарешті, обговорення й деталізацію всіх цих чергових питань музейного будівництва в УСРР на 1-шу музейну нараду УСРР (п. 11).

Гадаємо, що директиви резолюції Президії Укрнауки, які надруковані

цьому збірнику «Український Музей» ч. I, цілком достатні для найближчого часу, як провідні вказівки, щоб регулювати об'єднану вже під керівництвом Укрнауки музейну справу в УСРР.

20. IV. 1927 рік.

Український музей / за ред. П. Курінного, Д. Щербаківського, М. Рудинського та С. Гілярова. Київ, 1927. С. 15–26.

ДОДАТОК Б

РЕЗОЛЮЦІЯ ПРЕЗИДІЇ УКРНАУКИ ПРО МУЗЕЙНУ СПРАВУ В УСРР.

1927 р.

Визнаючи, що музеї за постановою Держнаукметодкому та Колегії НКО повинні бути по цільовій установці науковими установами з широкою політосвітньою роботою, що музейна справа в УСРР досі не впорядкована за об'єктивними обставинами (розподільність музеїв в минулому, відсутність музейних нарад, відірваність музеїв від керуючих центрів), що музеї виростали і оформлялися *de facto*, що стан охорони й матеріяльні можливості для їх роботи були не завжди достатні, Президія Укрпауки ухвалює провести їх оформлення зовнішнє і внутрішнє в такий спосіб:

I. Установити нормальні типи музеїв за певними науковими ознаками:

1) наявність систематизованих колекцій природничих чи матеріяльно-культурних; 2) кадр наукових робітників, що вивчають і публікують їх; 3), а саме: а) краєзнавчого місцевого типу музеї вище округового масштабу; б) синтетичні краєві музеї з ознаками наукової установи; в) наукові музеї республіканського значення, з яких кожен має певну спеціалізацію (природничі, технічні, соціально-історичні), певну територію дослідження і впливу, певний масштаб (республіканський чи краєвий).

II. Визнати, що окремою галуззю можуть бути музеї навчального характеру у віданні учбових закладів, де експонати підбираються за науковими ознаками, але звичайно не мають унікального значення. Що до музеїв інших урядництв, зокрема промислових, то це питання окремо обміркувати на музейній нараді.

III. Для встановлення певної класифікації музеїв УСРР і для переведення в музейній політиці принципів планового господарства вжити таких заходів: а) негайно скласти типові положення для музеїв – республіканських, округових та місцевих, де буде визначене завдання, склад та обсяг відання музею; б) визнати

єдність музфонду музеїв НКО та потребу нормального розподілення експонатів, уникаючи проте зайвої централізації їх.

IV. Визнати: а) що музеї державного значення в такі (на держбюджеті):

1. Майбутній центральний музей України в Харкові, що спочатку складатиметься з таких музеїв: Х. музею українського мистецтва, Х. Археологічного соціального ім. Артема і музею Слобідської України;

2. Всеукраїнський музейний городок (кол. Лавра) всесоюзного значення;

3. Всеукр. історичний музей ім. Шевченка;

4. Київський музей мистецтв;

5. Чернігівський державний музей;

6. Полтавський державний музей;

7. Волинський науково-дослідчий музей;

8. Кам'янецький іст.-археологічний музей;

9. Дніпропетровський краєвий музеї;

10. Одеський Іст.-Археологічний музей (всесоюзн. значен.);

11. Одеський художній музей;

12. Миколаївський іст.-арх. музей;

13. Миколаївський музей живої природи (т. зв. Акваріум);

14. Херсонський іст.-арх. музей;

15. Луганський державний музей;

б) що округовими музеями є всі ті, що по округових містах, и всі інші в музеї місцевого значення. З останньої категорії треба призначити державну дотацію для таких музеїв:

1. Натальївського місцевого;

2. Маріупольського округового;

3. Київської картинної галереї;

4. Бердичівського округового;

5. Уманського округового;

6. Коростенського округового;

7. Єврейського ім. Менделе в Одесі;
8. Музею АМСРР в Анані;
9. Херсонського природничого;
10. Картинної галереї ім. Верещагіна в Миколаїві;
11. Вінницького округового;
12. Лубенського округового;
13. Роменського округового;
14. Ізюмського округового;
15. Сумського округового;
16. Остерського місцевого;
17. Лебединського місцевого;
18. Конотопського округового;
19. Сосницького місцевого;
20. Ніжинського округового;
21. Глухівського округового;
22. Путівльського місцевого.

V. У внутрішній організації музейного фонду перевести принципи планового господарства в такий спосіб: а) перевести, спеціально призначеними Укривукою комісіями, ревізійну перевірку майна та інвентарів музеїв з переінвентаризацією їх (в разі потреби), при чому відокремити основні й додаткові фонди кожного музею; б) скласти уніформовані зразки інвентарів, картотек і т. инш. для музеїв; в) наперед експонування музфондів переводити їх вивчення і встановлення певної системи експонування; г) скласти загальнообов'язкові інструкції що до переховання, систематизації та експозиції музейних пам'яток; д) звернути особливу увагу на умови переховання й охорони музейних пам'яток (приміщення, консервація, охорона від грабунків).

VI. Усталити наукове керівництво в державних музеях у такий спосіб: за директором залишаються повністю адміністративно-економічні функції музею; наукове керівництво покладається на наукову раду музею, в склад якої входять,

крім директора й наукових співробітників музею, представники зацікавлених державних і науково-дослідчих установ, партійних і громадських організацій і окремі спеціалісти; персональний склад наукової ради затверджує Укрнаука; скликання наукової ради на певні терміни для адміністрації музею є обов'язкове; постанови наукової ради для адміністрації музею є обов'язкові; директор має право накладати veto на постанови Наукової Ради, шляхом мотивованої заяви до Укрнауки; для забезпечення проведення роботи в державних музеях на належній науковій височині на відповідальні посади призначати лише осіб з достатньою науковою кваліфікацією; директор є голова наукової ради музею; ці модули ввести в типові положення про музеї республіканського значення.

Що до округових та місцевих музеїв, визнати, що загальне наукове керівництво і догляд за всіма ними належить Укрнауці. Цей модуль внести до типових положень про округові та місцеві музеї.

VII. Наукові видання музеїв урегулювати в такий спосіб: музеї подають свої щорічні звіти, які в екземплярах друкуються в Бюлетені Укрнауки чи в Музейному Збірнику; музфонди після впорядкування друкуються в формі каталогів музеїв; для публікації наукових досліджень по музейних матеріалах існує періодичний музейний орган (Музейний Збірник); крім того сприяти окремим науковим публікаціям музеїв за відповідальністю наукової ради музею.

VIII. Для врегулювання питання про музейну аспірантуру: а) негайно розглянути й внести на затвердження проект положення про музейну аспірантуру; б) затвердити список музеїв, що мають право на аспірантуру, а саме:

Музеї	В яких галузях музейництва
1. Центральний музей України	Мистецтво загальне та українське, археологія, етнографія
2. Всеукр. музейний городок	Порівняльна історія культів, історія друкарства, українське мистецтво, нумізматики.

3. Всеукр. історичний музей ім. Шевченка	Українське мистецтво, археологія, етнографія.
4. Київський музей мистецтв	Західне мистецтво.
5. Дніпропетровський краєвий музей	Археологія, народне мистецтво.
6. Волинський н.-д. музей	Археологія, укр. етнографія.
7. Одеський Іст.-арх. Музей	Антична археологія та мистецтво.

Крім того, вважати за важливе чергове завдання утворення інституту Історії Матеріальної Культури для підготовки нових кадрів висококваліфікованих музейних робітників; базою для цього інституту повинні бути всі музеї УСРР.

ІХ. Для наукового обґрунтування політосвітньої роботи треба: а) видавати для індивідуальних одвідувачів науково-складені провідники; б) для поглибленого розуміння масами музфондів запропонувати музеям підготовлювати за програмою, (яку скласти), Укрнауки кадри екскурсантів, а наявних спеціалістів взяти на облік; в) запропонувати музеям організувати з своїх збірок тимчасові виставки, видати до них провідники, листівки; г) експонування речей обов'язково супроводжувати пояснюючими написами, – поки-ж речі наукою не вивчені й не систематизовані, експозиції їх для широких мас не припускати; д) матеріал музею використовувати для лекційної роботи в разі можливості.

Х. Визнаючи, що сучасне становище музейної справи в Харкові найгірше, ніж де небудь на Україні, що в принципі об'єднання музеїв м. Харкова можливе, що єдиною неминучою умовою цього в побудування нового спеціального приміщення (чи, відпуск відповідного будинку), покласти за основу при організації в Харкові об'єданого державного музею проєкт Центрального музею України, (що був складений за постановою Президії Укрнауки з 7/XI–25 р.), утворивши в першу чергу соціально-історичні відділи. Для цього нині-ж утворити при Укрнауці Організаційний Комітет для дальшої розробки цього проєкту й реалізації його в складі всіх тих осіб, що розробляли проєкт музею

України раніш та проф. Гордієва й т. Криворотченка. Визнати, що представники відповідних науково-дослідчих катедр повинні входити до складу наукових рад сучасних державних музеїв, зокрема до соціального музею та музею Слобідської України, і до майбутнього центрального музею України.

XI. Обговорення й деталізацію всіх цих чергових питань музейного будівництва в УСРР покласти на 1-у музейну нараду УСРР, що вже призначено скликати в травні ц. р.

XII. Звернути увагу на підвищення зарплатні середньому науковому персоналові музеїв, яка дуже відстає від зарплатні вищого персоналу, – бо без цього важко забезпечити музеї науковим персоналом.

Згідно: (підпис).

Український музей / за ред. П. Курінного, Д. Щербаківського, М. Рудинського та С. Гілярова. Київ, 1927. С. 15–26.

ДОДАТОК В

МІЖНАРОДНА ХАРТІЯ З ОХОРОНИ Й РЕСТАВРАЦІЇ НЕРУХОМИХ ПАМ'ЯТОК І ВИЗНАЧНИХ МІСЦЬ (ВЕНЕЦІАНСЬКА ХАРТІЯ). 1964 р.

Монументальні твори, що увібрали духовні надбання минувшини, відіграють у сучасному житті роль живих свідків багатовікових традицій. Людство з кожним днем чимраз відчутніше усвідомлює загальнолюдську цінність пам'яток, розглядає їх як спільні надбання, визнає відповідальність перед наступними генераціями за їх схоронність і вважає себе зобов'язаним передати поколінням цю спадщину в усьому багатстві її автентичності.

Саме тому необхідно на міжнародному рівні спільно визначити і сформулювати основні принципи охорони й реставрації нерухомих пам'яток, надаючи при цьому кожній країні можливість слідкувати за втіленням їх у межах власної культури і традицій.

Вперше викладені в Афінській хартії 1931 року, ці фундаментальні принципи сприяли розвитку широкого міжнародного руху, знайшли відображення в національних документах, діяльності ІКОМ та ЮНЕСКО, а також у створенні останньою Міжнародного дослідницького центру зі збереження та реставрації культурних цінностей (Римського центру). З усвідомленням і критичним осмисленням складності й різноманітності сучасних проблем виникла необхідність переглянути принципи згаданої хартії, щоб поглибити їх і розширити сферу їхньої дії.

З огляду на вищевикладене, 21–31 травня 1964 року у Венеції зібрався II Міжнародний конгрес архітекторів і технічних спеціалістів у царині нерухомих історичних пам'яток, що ухвалив такий текст.

Визначення

1. Поняття «нерухома історична пам'ятка» поєднує як окремий архітектурний твір, так і міське чи сільське утворення, що засвідчує характерні

ознаки певної цивілізації, певної фази розвитку або історичної події. Це поняття поширюється не лише на визначні пам'ятки, а й на скромні зразки творчості, які набули з плином часу культурної значущості,

2. Охорона й реставрація нерухомих історичних пам'яток становить сферу діяльності, що охоплює різні галузі науки й техніки, які можуть сприяти вивченню та охороні історичної спадщини.

Мета

3. Охорона й реставрація нерухомих історичних пам'яток спрямована на збереження їх не лише як творів мистецтва, а й як свідків історії.

Охорона

4. Першочерговою вимогою охорони нерухомих історичних пам'яток є постійний догляд за ними.

5. Утилітарне використання нерухомих історичних пам'яток сприяє їх охороні; таке використання бажане, але без зміни архітектурної структури та декору споруди. Тільки в рамках цих обмежень можуть бути дозволені зміни, яких вимагає еволюція звичаїв і побуту.

6. Охорона пам'ятки передбачає збереження її оточення, яке не порушує масштабності споруди. Якщо традиційне середовище збереглося, його не слід порушувати; будь-яке нове будівництво, знесення та зміни, що могли б порушити співвідношення об'ємів і кольору, недопустимі.

7. Пам'ятка невіддільна від історії, свідком якої вона є, та від навколишнього середовища, в якому вона розташована. Отже, переміщення пам'ятки цілком або частково може бути допустимим лише у випадках, коли цього вимагає збереження пам'ятки, або може бути виправданим вищими національними та міжнародними інтересами.

8. Скульптурні, живописні чи декоративні елементи, які є невід'ємною частиною пам'ятки, можуть бути відокремлені лише в тому разі, коли це — єдиний спосіб забезпечення їхньої схоронності.

Реставрація

9. Реставрація розглядається як унікальний захід охорони пам'ятки. Метою реставрації є збереження й виявлення естетичної та історичної значущості пам'ятки, що базується на обачливому ставленні до історичної субстанції як автентичного документа. Реставрація завершується тоді, коли починається гіпотеза; що ж до гіпотетичних відтворень, то всякі доповнення, визнані необхідними з естетичних чи технічних міркувань, мають відрізнятися в архітектурній формі пам'ятки і нести ознаки нашого часу. Археологічні та історичні дослідження нерухомої пам'ятки мають завжди передувати реставрації та супроводжувати реставраційні роботи.

10. У тих випадках, коли застосування традиційної техніки виявиться непридатним, зміцнення нерухомої історичної пам'ятки може бути здійснене за допомогою сучасної техніки консервації та будівництва, ефективність якої доведена науковими даними й гарантована практичним досвідом.

11. Необхідно зберігати нашарування різних епох, привнесених в архітектурну форму історичної пам'ятки, оскільки єдність стилю не є метою реставрації. Якщо будівля поєднує в собі нашарування різних епох, розкриття ранішого шару є виправданим лише в надзвичайних випадках і може проводитися за умови, що вилучені елементи не становлять інтересу, а виявлений при цьому фрагмент являє собою значне історичне, археологічне або естетичне явище і стан наступного забезпечення його схоронності не викликає сумніву. Оцінка цих елементів і рішення про видалення їх не можуть визначатися міркуваннями лише автора реставрації.

12. Елементи, яким належить замінити відсутні частини, мають гармонійно вписуватись у загальну форму пам'ятки, але водночас і відрізнятися від автентичних фрагментів, щоб запобігти фальсифікації пам'ятки як документа історії та твору мистецтва.

13. Доповнення допустимі лише в разі, якщо за їх виконання залишаються незайманими всі варті уваги частини споруди, її традиційне оточення, композиційна рівновага та зв'язок із навколишнім середовищем.

Визначні історичні місця

14. Визначні історичні місця мають бути об'єктами особливої турботи з метою охорони їхньої цілісності й забезпечення умов їх сучасного використання, упорядкування та виявлення значущості.

Розкопки

15. Розкопки слід проводити згідно з науковими нормами та за Рекомендацією щодо міжнародних принципів, які застосовуються під час археологічних розкопок, прийнятою ЮНЕСКО 1956 року.

Слід забезпечувати консервацію руїн, а також уживати заходів щодо охорони й постійного захисту архітектурних елементів і виявлених під час розкопок предметів. Крім того, необхідно вживати заходів, що мають сприяти усвідомленню значимості розкритої пам'ятки, але не спотворюватимуть її змісту.

Будь-які реконструкції слід виключити одразу; можна вдаватися лише до анастилозу, тобто до відтворення фрагмента пам'ятки з наявних, але розрізнених елементів. Нововведені сполучувані елементи мусять бути завжди пізнаваними та мінімальними, необхідними для забезпечення умов охорони пам'ятки та відтворення втрачених зв'язків цілісної форми.

Документація та публікація

16. Роботи, пов'язані з охороною, реставрацією та розкопками, завжди мають супроводжуватися складанням ґрунтовної документації у вигляді аналітичних і наукових звітів, ілюстрованих графічними зображеннями чи фотографіями. В документації мають бути зафіксовані всі етапи роботи з розкриття, зміцнення, відтворення фрагментів та сполучення їхніх елементів, а також технічні й творчі досягнення, виявлені під час цих робіт.

Документацію слід зберігати в архіві відповідної державної установи та надавати в користування дослідникам; рекомендується її публікація.

Правова охорона культурної спадщини: Збірник документів. Київ, 2004.
С. 83–86.

ДОДАТОК Г

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про музеї та музейну справу

{Вводиться в дію Постановою ВР № 250/95-ВР від 29.06.95, ВВР, 1995, № 25, ст. 192}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами № 659-XIV від 14.05.99, ВВР, 1999, № 28, ст.231 № 2120-III від 07.12.2000, ВВР, 2001, № 2-3, ст.10 № 2905-III від 20.12.2001, ВВР, 2002, № 12-13, ст.92 № 380-IV від 26.12.2002, ВВР, 2003, № 10-11, ст.86 № 594-IV від 06.03.2003, ВВР, 2003, № 24, ст.159 № 1344-IV від 27.11.2003, ВВР, 2004, № 17-18, ст.250 № 107-VI від 28.12.2007, ВВР, 2008, № 5-6, № 7-8, ст.78 – зміни діють по 31 грудня 2008 року}

{Додатково див. Рішення Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1709-VI від 05.11.2009, ВВР, 2010, № 5, ст.45 № 5461-VI від 16.10.2012, ВВР, 2014, № 5, ст.62 № 1166-VII від 27.03.2014, ВВР, 2014, № 20-21, ст.745 № 76-VIII від 28.12.2014, ВВР, 2015, № 6, ст.40 – щодо набрання чинності норм зазначеного Закону див. «Прикінцеві положення» № 911-VIII від 24.12.2015, ВВР, 2016, № 5, ст.50 № 955-VIII від 28.01.2016, ВВР, 2016, № 10, ст.103 № 2581-VIII від 02.10.2018, ВВР, 2018, № 46, ст.371 № 447-IX від 14.01.2020, ВВР, 2020, № 29, ст.189 № 849-IX від 02.09.2020, ВВР, 2020, № 50, ст.463}

{Зміни по Закону № 1909-IX від 18.11.2021, що вводяться в дію з 01.01.2024, не внесені}

{Установити, що у 2016 році норми і положення абзаців восьмого та дев'ятого частини другої статті 28 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду

соціального страхування України згідно із Законом № 928-VIII від 25.12.2015}

(У тексті Закону слова «Міністерство культури України» та «органи державної виконавчої влади» в усіх відмінках замінено словами «Міністерство культури і мистецтв України» та «органи виконавчої влади» у відповідних відмінках згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99)

Цей Закон регулює суспільні відносини у сфері музейної справи, визначає правові, економічні, соціальні засади створення і діяльності музеїв України та особливості наукового формування, вивчення, обліку, зберігання, охорони і використання Музейного фонду України, його правовий статус.

Цей Закон поширюється на всі види музеїв та заповідників у частині їх музеєфікації, а також обліку, зберігання та використання, охорони, консервації, реставрації музейних предметів, музейних колекцій та предметів музейного значення.

{Прембула в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни та їх визначення

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

асортиментний кабінет (кімната зразків виробів) – приміщення на підприємствах, у яких зберігаються унікальні зібрання художніх виробів, наукові колекції, інші колекції або окремі зразки виробів, що мають історичну, художню, науково-технічну цінність;

зберігання – один з основних видів діяльності музею щодо створення матеріальних умов і правових засад, за яких забезпечується збереження музейних предметів та музейних колекцій;

консервація – здійснення комплексу організаційних, науково обґрунтованих заходів щодо забезпечення захисту музейних предметів та предметів музейного значення від подальших руйнувань, збереження їх автентичності з мінімальним втручанням у їх існуючий вигляд;

культурні цінності – об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню, охороні, перелік яких визначено Законом України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей»;

музеєфікація – сукупність науково обґрунтованих заходів щодо приведення об'єктів культурної спадщини до стану, придатного для екскурсійного відвідування;

музей – науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини;

музейна колекція – сукупність музейних предметів, що об'єднані однією або кількома спільними ознаками;

музейна справа – спеціальний вид наукової та культурно-освітньої діяльності, що включає комплектування, зберігання, охорону та використання музеями культурних цінностей та об'єктів культурної спадщини України, в тому числі їх консервацію, реставрацію, музеєфікацію, наукове вивчення, експонування та популяризацію;

музейне зібрання – сукупність музейних колекцій та музейних предметів, а також пов'язаних з ними бібліотечних фондів, архівів, каталогів та наукової документації музею;

музейний облік – один з основних напрямів роботи музею, що здійснюється шляхом ведення фондово-облікової документації (у тому числі в електронному вигляді), яка містить назву предмета (прізвище автора твору), датування, місце створення, дату надходження до музею, матеріал, техніку виготовлення, короткий опис, наукову атрибуцію, стан збереження, облікові позначення та забезпечує можливість їх ідентифікації, правовий статус музейних предметів і музейних колекцій;

музейний предмет – культурна цінність, якість або особливі ознаки якої

роблять необхідним для суспільства її збереження, вивчення та публічне представлення;

Музейний фонд України – сукупність окремих музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, які постійно зберігаються на території України, незалежно від їх походження та форм власності, а також музейних предметів і музейних колекцій, що знаходяться за межами України і є власністю України або відповідно до міжнародних договорів підлягають поверненню в Україну;

охорона музеїв – система правових, організаційних та фінансово-економічних заходів, що забезпечують недоторканність музейного приміщення і музейного зібрання;

предмет музейного значення – культурна цінність, особливі ознаки якої є підставою для внесення її до Музейного фонду України та набуття статусу музейного предмета з метою збереження, вивчення і публічного представлення;

реставрація – здійснення комплексу науково обґрунтованих заходів щодо зміцнення фізичного стану та поліпшення зовнішнього вигляду, розкриття найбільш характерних ознак, відновлення втрачених або пошкоджених елементів музейних предметів та предметів музейного значення із забезпеченням збереження їх автентичності.

{Стаття 1 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 2. Музейна справа та основні напрями діяльності музеїв

Музейна справа уособлює національну музейну політику, музеєзнавство та музейну практику.

Основними напрямками діяльності музеїв є науково-дослідна, культурно-освітня діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, фондова, видавнича, реставраційна, виставкова, пам'яткоохоронна робота, а також діяльність, пов'язана з науковою атрибуцією, експертизою, класифікацією, державною реєстрацією та усіма видами оцінки предметів, які можуть бути визначеними як культурні цінності, з метою включення до Музейного фонду

України.

{Стаття 2 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 3. Національна музейна політика

Національна музейна політика – це сукупність основних напрямів і засад діяльності держави і суспільства в галузі музейної справи.

Основними напрямками національної музейної політики є:

збереження та державна підтримка Музейного фонду України;

{Частину другу статті 3 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99; в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами;

{Частину другу статті 3 доповнено абзацом третім згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99}

забезпечення соціально-економічних, правових і наукових умов для ефективної діяльності музеїв;

сприяння формуванню сучасної інфраструктури музейної справи;

підтримка і розвиток мережі музеїв;

забезпечення підготовки та підвищення фахової кваліфікації музейних кадрів, їх правовий і соціальний захист;

бюджетне фінансування (у тому числі на дольових засадах) і пріоритетне матеріально-технічне забезпечення розробки і реалізації державних, регіональних і місцевих програм розвитку музейної справи;

забезпечення охорони музеїв;

підтримка фундаментальних і прикладних наукових досліджень, пов'язаних з музейною справою;

сприяння міжнародному співробітництву в галузі музейної справи.

Стаття 4. Законодавство України про музеї та музейну справу

Законодавство України про музеї та музейну справу базується на Конституції України і складається з цього Закону та інших нормативно-правових

актів.

{Частина перша статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України про музеї та музейну справу, то застосовуються правила міжнародного договору.

{Стаття 4 в редакції Закону № 659-XIV від 14.05.99}

Стаття 5. Національні, регіональні та профільні організації музеїв України.

Участь у міжнародних організаціях

Музеї України мають право об'єднуватись у національні, регіональні та профільні організації (спілки, асоціації тощо), вступати до міжнародних музейних організацій і фондів.

Розділ II

ВИДИ МУЗЕЇВ. ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ І МАТЕРІАЛЬНА БАЗА МУЗЕЇВ

Стаття 6. Види музеїв

За своїм профілем музеї поділяються на природничі (антропологічні, біологічні, ботанічні, геологічні, зоологічні, мінералогічні, палеонтологічні), історичні (загальноісторичні, військово-історичні, історії релігії, історико-побутові, археологічні, етнографічні), літературні, художні (образотворчого, декоративно-прикладного, народного, сучасного мистецтва), мистецькі (театральні, музичні, музеї кіно), науково-технічні, комплексні (краєзнавчі, екомuzeї), галузеві тощо.

{Частина перша статті 6 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

На основі об'єктів культурної спадщини, пам'яток природи, їх територій можуть створюватися музеї просто неба та меморіальні музеї-садиби.

{Частина друга статті 6 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

{Частина третю статті 6 виключено на підставі Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Музею, що є у державній чи комунальній власності, який має музейні колекції загальнодержавного значення, набув міжнародного визнання і є провідним культурно-освітнім та науково-дослідним закладом у відповідних профільних групах музейної мережі України, у встановленому законодавством порядку може бути надано статус національного музею України.

{Частина четверта статті 6 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 7. Створення музеїв

Музеї можуть засновуватися на будь-яких формах власності, передбачених законами. Засновниками музеїв можуть бути відповідні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи.

{Статтю 7 доповнено частиною першою згідно із Законом № 1709-VI від 05.11.2009}

Рішення про створення музеїв приймають їх засновники.

Для створення музею засновники повинні забезпечити:

формування музейного зібрання;

матеріальну базу – відповідно обладнані приміщення для зберігання, консервації та реставрації музейних предметів, для експозицій і виставок, для проведення культурно-освітньої роботи, роботи наукових працівників музею, а також приміщення для забезпечення належного рівня обслуговування відвідувачів;

{Абзац третій частини третьої статті 7 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

умови для охорони музею, оснащення його засобами охоронної та пожежної сигналізації;

фінансування та кадри для належного його функціонування;

роботу музею за чітким розкладом.

Музеї є юридичними особами, крім тих, що створюються і діють у складі

підприємств, установ, організацій та закладів освіти.

{Статтю 7 доповнено частиною згідно із Законом № 1709-VI від 05.11.2009; із змінами, внесеними згідно із Законом № 849-IX від 02.09.2020}

Засновники музею можуть створювати філії та відділи музею, що не є юридичними особами.

Земельні ділянки, інші природні ресурси, необхідні для створення музею, надаються в користування у встановленому законодавством порядку.

Музеї можуть створюватись і діяти в усіх організаційно-правових формах.

{Частину статті 7 виключено на підставі Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 8. Статут музею

Музей діє на підставі статуту (положення), що затверджується його засновником чи засновниками.

У статуті (положенні) музею визначаються:

назва музею, його статус, склад засновників, їх права та обов'язки;

організаційна структура, основні завдання та напрями діяльності;

джерела надходження коштів і їх використання, склад майна музею, порядок його реорганізації та ліквідації, умови збереження музейного зібрання у разі ліквідації музею;

інші умови діяльності музею.

Стаття 9. Державна реєстрація музеїв

Державна реєстрація музеїв незалежно від форм власності проводиться за їх місцезнаходженням відповідно до закону.

Музеї, створені у складі підприємств, установ, організацій, закладів освіти, реєстрації не підлягають. Порядок обліку таких музеїв визначає центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

{Частина друга статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законами № 5461-VI від 16.10.2012, № 849-IX від 02.09.2020}

{Стаття 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99; в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 10. Ліквідація та реорганізація музеїв

Ліквідація музеїв здійснюється за рішенням засновника, а також за рішенням суду у випадках, передбачених чинним законодавством.

{Частина перша статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99}

У разі ліквідації музеїв, що засновані на державній і комунальній формах власності, порядок подальшого використання їх музейних зібрань визначає засновник за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв. У разі ліквідації підприємства, установи та організації, при (у складі) яких діють музеї, а також у разі ліквідації музеїв, які діяли на громадських засадах, їх музейні зібрання та колекції асортиментних кабінетів, окремі предмети музейного значення, придбані за кошти державного та місцевих бюджетів, передаються до відповідних профільних музеїв у порядку, передбаченому Положенням про Музейний фонд України. У разі ліквідації музеїв, заснованих на приватній формі власності, переважне право на придбання музейних зібрань за інших рівних умов має держава.

{Частина друга статті 10 в редакції Законів № 659-XIV від 14.05.99, № 1709-VI від 05.11.2009; із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Реорганізація (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) музеїв може відбуватися відповідно до чинного законодавства.

{Частину четверту статті 10 виключено на підставі Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 11. Музейна територія

Територія, відведена для музею, належить до земель історико-культурного

призначення. На цій території та в музейних будівлях (спорудах) забороняється діяльність, що суперечить його функціональному призначенню або може негативно впливати на стан зберігання музейного зібрання, та інша діяльність, несумісна з діяльністю музею як закладу культури.

Територія, відведена для музею, підлягає просторово-функціональному зонуванню.

На території, відведеній для музею, згідно із статутом музею може бути виділено зони:

заповідна – для зберігання і охорони найбільш цінних історико-культурних, меморіальних комплексів та окремих об'єктів;

експозиційна – для стаціонарного демонстрування великогабаритних музейних предметів і використання в культурно-пізнавальних цілях;

наукова – для проведення науково-дослідної роботи;

рекреаційна – для відпочинку відвідувачів музею та їх обслуговування, зокрема розташування музейних крамниць, буфетів, кафе, інших пунктів громадського харчування, проведення мистецьких, культурно-освітніх заходів, гостьових місць для паркування автомобілів;

господарська – для розміщення допоміжних господарських об'єктів, місць для паркування службових автомобілів та інших транспортних засобів.

{Стаття 11 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 12. Користування природними ресурсами

Музей здійснює користування землею, іншими природними ресурсами та несе відповідальність за дотримання норм щодо їх охорони і раціонального використання згідно з чинним законодавством.

Стаття 13. Фінансування музеїв

Фінансування музеїв залежно від форм власності здійснюється за рахунок коштів відповідно державного бюджету, місцевих бюджетів, благодійних внесків фізичних та юридичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством.

{Частина перша статті 13 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Бюджетні призначення та кошти, одержані від додаткових джерел фінансування музеїв, не підлягають вилученню протягом бюджетного періоду, крім випадків, передбачених законом. Кошти, що надійшли з додаткових джерел фінансування, не впливають на обсяги бюджетного фінансування державних та комунальних музеїв.

{Частина друга статті 13 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Сума витрат на забезпечення охорони музеїв обов'язково визначається в державному та місцевих бюджетах і вноситься до переліку захищених статей видатків загального фонду бюджетів.

{Статтю 13 доповнено частиною згідно із Законом № 1709-VI від 05.11.2009}

Додатковими джерелами фінансування музеїв є:

кошти, що надходять від господарської діяльності, надання платних послуг, у тому числі за відвідування музеїв і виставок;

кошти, одержувані за науково-дослідні та інші види робіт, які виконує музейний заклад на замовлення підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян та громадян;

доходи від реалізації сувенірної продукції, предметів народних художніх промислів, видавничої діяльності, від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання;

плата за кіно- і фотозйомки;

гранти, благодійні внески, добровільні пожертвування, грошові внески, матеріальні цінності, одержані від фізичних і юридичних осіб, у тому числі іноземних;

кошти, отримані державними і комунальними музеями як відсотки на залишок власних надходжень, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти і розміщених на поточних рахунках, відкритих у банках державного сектору;

інші джерела, в тому числі валютні надходження, відповідно до

законодавства України.

{Частина четверта статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1709-VI від 05.11.2009; в редакції Закону № 911-VIII від 24.12.2015}

Розмір плати за надання платних послуг встановлюється державним і комунальним музеєм щороку у національній валюті України.

{Статтю 13 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 911-VIII від 24.12.2015}

Перелік платних послуг, які можуть надаватися державними і комунальними музеями, затверджується Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 13 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 911-VIII від 24.12.2015}

Порядок надання платних послуг музеями, заснованими на державній та комунальній формі власності, затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері культури.

{Статтю 13 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 911-VIII від 24.12.2015}

У разі одержання коштів від надання платних послуг, добровільних пожертвувань фізичних і юридичних осіб, у тому числі іноземних, з інших джерел, не заборонених законодавством, бюджетні асигнування державних і комунальних музеїв не зменшуються.

{Статтю 13 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 911-VIII від 24.12.2015}

Стаття 14. Матеріально-технічне забезпечення музеїв

Власники музеїв зобов'язані забезпечувати їх будівлями (спорудами), збудованими за спеціальними проектами, або іншими упорядкованими приміщеннями, що відповідають вимогам функціонування музеїв, а також відповідним обладнанням та транспортом.

Приміщення музеїв, що є у державній чи комунальній власності, передаються їм на праві оперативного управління. Воно може бути вилучене

лише за умови надання музею іншого рівноцінного приміщення. У разі вилучення приміщення музею, що є пам'яткою культурної спадщини, рішення про його вилучення приймається за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

{Частина друга статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99; в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009; із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Під час проектування та експлуатації музейних приміщень враховуються потреби дітей, осіб з інвалідністю, громадян похилого віку в доступі до культурної спадщини.

{Частина третя статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1709-VI від 05.11.2009, № 2581-VIII від 02.10.2018}

Музеям надається пріоритетне право на використання споруд, комплексів (ансамблів) та визначних місць, що є пам'ятками культурної спадщини.

{Статтю 14 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 1709-VI від 05.11.2009}

Розділ III

МУЗЕЙНИЙ ФОНД УКРАЇНИ

Стаття 15. Музейний фонд України

Музейний фонд України є національним багатством, невід'ємною складовою культурної спадщини України, що охороняється законом.

Музейні предмети Музейного фонду України є культурними цінностями, що постійно зберігаються на території України та за її межами або згідно з міжнародними договорами підлягають поверненню в Україну.

Музеї, юридичні і фізичні особи зобов'язані забезпечувати збереженість Музейного фонду України та сприяти його поповненню.

Положення про Музейний фонд України затверджується Кабінетом

Міністрів України.

Музейні предмети, музейні колекції та музейні зібрання державної частини Музейного фонду України закріплюються за музеями на праві оперативного управління.

{Стаття 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99; в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 15⁻¹. Склад Музейного фонду України

Музейний фонд України складається з державної і недержавної частини.

До державної частини Музейного фонду України належать музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання, що є державною власністю, зберігаються у державних музеях, у тому числі музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання, що зберігаються в музеях, які належать до сфери управління місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також у музеях, створених при підприємствах, в установах, організаціях і закладах освіти державної та комунальної форм власності чи у їх складі. До державної частини Музейного фонду України належать також предмети музейного значення, що підлягають внесенню до державної частини Музейного фонду України, музейні колекції, музейні зібрання, що зберігаються на підприємствах, в установах та організаціях державної і комунальної форм власності.

{Частина друга статті 15⁻¹ із змінами, внесеними згідно із Законом № 849-IX від 02.09.2020}

До недержавної частини Музейного фонду України належать музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання, що зберігаються в музеях приватної форми власності, музеях підприємств, установ, організацій приватної форми власності та не віднесені або не підлягають віднесенню до державної частини Музейного фонду України, зокрема предмети музейного значення, що підлягають внесенню до недержавної частини Музейного фонду України та є власністю релігійних організацій, громадян та об'єднань громадян.

{Закон доповнено статтею 15⁻¹ згідно із Законом № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 15⁻². Особливості здійснення права власності на музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання, предмети музейного значення Музейного фонду України

Музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання, віднесені до державної частини Музейного фонду України, не підлягають відчуженню, за винятком обміну на інші музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання. Рішення про обмін музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, що належать до державної частини Музейного фонду України, приймається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах культури та мистецтв.

{Частина перша статті 15⁻² із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

У разі передачі майнових комплексів музеїв з державної у комунальну власність музейні предмети, музейні колекції та музейні зібрання залишаються у державній власності і належать до державної частини Музейного фонду України.

Перелік музеїв (у тому числі музеїв системи Національної академії наук України, Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Педагогічного товариства України, інших самоврядних організацій), у яких зберігаються музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання, що належать до державної частини Музейного фонду України, та предмети музейного значення, що підлягають внесенню до державної частини Музейного фонду України, не підлягають приватизації та не можуть бути предметом застави. Музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання, що належать до недержавної частини Музейного фонду України, та предмети музейного значення, що підлягають внесенню до недержавної частини Музейного фонду України, не

можуть бути предметом застави, якщо заставодержатель – іноземний громадянин або особа без громадянства, яка не проживає в Україні.

У разі продажу музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, що належать до недержавної частини Музейного фонду України, держава має переважне право на їх придбання, яке реалізується центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах культури та мистецтв або уповноваженими ним державними музеями.

{Частина п'ята статті 15² із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

{Закон доповнено статтею 15² згідно із Законом № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 16. Музейні предмети Музейного фонду України у складі Державного реєстру національного культурного надбання

Унікальні музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання Музейного фонду України та предмети музейного значення, що підлягають внесенню до Музейного фонду України і мають виняткове художнє, історичне, етнографічне та наукове значення, незалежно від форми власності і місця зберігання вносяться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах культури та мистецтв до Державного реєстру національного культурного надбання.

{Частина перша статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Положення про Державний реєстр національного культурного надбання затверджується Кабінетом Міністрів України.

Порядок віднесення музейних предметів Музейного фонду України до Державного реєстру національного культурного надбання та умови їх зберігання затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

{Частина третя статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

{Стаття 16 із змінами, внесеними згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99; в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 17. Облік, зберігання і використання документів Національного архівного фонду

Облік, зберігання і використання документів Національного архівного фонду, що зберігаються в музеях, здійснюються відповідно до цього Закону та Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи».

{Стаття 17 в редакції Закону № 594-IV від 06.03.2003; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 18. Формування державної частини Музейного фонду України

Формування державної частини Музейного фонду України здійснюється шляхом:

придбання в установленому порядку предметів музейного значення центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах культури та мистецтв, іншими центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та музеями – за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством;

{Абзац другий частини першої статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

безоплатної передачі предметів музейного значення підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян та громадянами;

передачі обернених відповідно до законодавства України у дохід держави музейних предметів, предметів музейного значення;

передачі в установленому порядку предметів музейного значення, виявлених під час археологічних, етнографічних, науково-природничих та інших експедицій, будівельних, ремонтних або реставраційних робіт, у тому числі з дорогоцінних металів і дорогоцінних каменів, та скарбів;

повернення в Україну розшуканих музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань та предметів музейного значення, які були незаконно вивезені; передачі предметів музейного значення, вилучених на митниці; поповнення музейних зібрань іншими способами, передбаченими законодавством.

Віднесення предметів музейного значення до Музейного фонду України здійснюється у порядку, передбаченому Положенням про Музейний фонд України, на підставі проведення музеями відповідної наукової експертизи.

Порядок віднесення музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань та предметів музейного значення до державної частини Музейного фонду України визначається Кабінетом Міністрів України.

{Стаття 18 із змінами, внесеними згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99; в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Формування державної частини Музейного фонду України та забезпечення поповнення експозицій музеїв здійснюють центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах культури та мистецтв.

{Статтю 18 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Стаття 19. Облік музейних предметів та предметів музейного значення

Музейні предмети та предмети музейного значення, які зберігаються в музеях незалежно від форм власності та підпорядкування, а також предмети музейного значення, які зберігаються на підприємствах, в установах, організаціях державної та комунальної форми власності, підлягають обліку в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Форми облікових документів затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

{Частина друга статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-

VI від 16.10.2012}

Фондово-облікова документація підлягає довічному зберіганню.

{Стаття 19 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 20. Переміщення музейних предметів та предметів музейного значення

Переміщення музейних предметів Музейного фонду України та предметів музейного значення здійснюється відповідно до Положення про Музейний фонд України.

{Стаття 20 в редакції Законів № 659-XIV від 14.05.99, № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 21. Збереження Музейного фонду України

З метою збереження музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань та предметів музейного значення власники або уповноважені ними органи зобов'язані створити належні умови, у тому числі спеціальний науково обґрунтований режим їх зберігання, та здійснювати консервацію і реставрацію.

Вимоги до умов зберігання та обліку музейних предметів, музейних колекцій визначає центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

{Частина друга статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Знищення музейних предметів та предметів музейного значення Музейного фонду України забороняється.

У разі втрати або руйнування музейних предметів, що належать до державної частини Музейного фонду України, вони можуть вилучатися з фондово-облікової документації лише за рішенням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв на підставі висновків експертно-фондової комісії.

{Частина четверта статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

{Стаття 21 із змінами, внесеними згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99; в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 22. Порядок вивезення за межі України музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, що належать до державної частини Музейного фонду України, та предметів музейного значення, що підлягають внесенню до державної частини Музейного фонду України

Вивезення за межі України музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, що належать до державної частини Музейного фонду України, та предметів музейного значення, що підлягають внесенню до державної частини Музейного фонду України, забороняється, крім випадків тимчасового їх перебування за кордоном для експонування на виставках, реставрації або проведення наукової експертизи на підставі свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей відповідно до Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» та за погодженням з центральним органом виконавчої влади у сфері культури і туризму.

{Стаття 22 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 23. Страхування музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань Музейного фонду України та предметів музейного значення, що підлягають внесенню до Музейного фонду України

Музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання Музейного фонду України та предмети музейного значення, що підлягають внесенню до Музейного фонду України, які тимчасово вивозяться за межі України для експонування, реставрації або проведення наукової експертизи, підлягають обов'язковому страхуванню.

Порядок встановлення їх оціночної та страхової вартості визначають центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв, та центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері державного фінансового

контролю.

{Частина друга статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

{Стаття 23 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 24. Консервація і реставрація музейних предметів Музейного фонду України

Консервацію і реставрацію музейних предметів Музейного фонду України здійснюють спеціалізовані установи та організації, реставраційні підрозділи музеїв та окремі реставратори, які мають кваліфікаційну категорію за відповідною спеціальністю.

Порядок їх консервації і реставрації визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

{Частина друга статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Держава сприяє проведенню реставрації музейних предметів, предметів музейного значення недержавної частини Музейного фонду України у державних реставраційних закладах.

З метою проведення атестації реставраторів та присвоєння їм відповідної кваліфікаційної категорії утворюється атестаційна комісія. Положення про атестаційну комісію та її персональний склад затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

{Частина четверта статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5461-VI від 16.10.2012}

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування сприяють підготовці реставраторів, розвитку мережі спеціалізованих реставраційних закладів.

{Стаття 24 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Розділ IV

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЇВ

Стаття 25. Міжнародна діяльність музеїв

Музеї України беруть участь у міжнародному культурному співробітництві в галузі музейної справи на основі багатосторонніх та двосторонніх угод.

Участь музеїв у міжнародному культурному співробітництві здійснюється у встановленому порядку шляхом:

- проведення спільних наукових досліджень на основі розробки і реалізації міжнародних наукових програм;

- здійснення взаємного обміну музейною інформацією, виставками, вивчення міжнародного досвіду організації музейної справи;

- проведення міжнародних конференцій, конгресів, симпозіумів, виставок та участі в них;

- організації спільної підготовки музейних працівників, розвитку видавничої діяльності;

- здійснення іншої спільної діяльності відповідно до угод, якщо вона не суперечить законодавству України та міжнародним договорам України.

Розділ V

УПРАВЛІННЯ І САМОВРЯДУВАННЯ МУЗЕЇВ, ГАРАНТІЇ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ЇХ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття 26. Державне управління музеями

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв, у межах своїх повноважень:

- забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері музейної справи;

- формує вимоги щодо державного статистичного обліку музеїв, створених на території України;

здійснює організаційно-методичне керівництво, сприяє розвитку сучасної інфраструктури музейної справи, розвитку музейної мережі, створює спеціалізовані організаційні структури, наукові установи для науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення музеїв;

здійснює координацію робіт із створення єдиної інформаційної системи музеїв;

здійснює інші повноваження, визначені законами та покладені на нього актами Президента України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах культури та мистецтв, у межах своїх повноважень:

організовує навчання і підвищення кваліфікації працівників музеїв;

визначає потреби держави та нормативи, що гарантують належний рівень музейного обслуговування і доступ громадян до Музейного фонду України;

здійснює контроль за діяльністю музеїв, заснованих на державній та комунальній формах власності, за станом обліку, зберіганням, охороною, використанням та переміщенням музейних предметів Музейного фонду України, що зберігаються в музеях незалежно від форми власності;

організовує проведення наукових досліджень у сфері музейної справи;

порушує перед власником музейних предметів та музейних колекцій питання щодо поліпшення умов зберігання;

направляє запити з метою отримання інформації про музейні предмети та музейні колекції;

у разі потреби сприяє передачі музейних предметів, музейних колекцій та предметів музейного значення, що належать до недержавної частини Музейного фонду України, на тимчасове зберігання до державних музеїв;

здійснює інші повноваження, визначені законами та покладені на нього актами Президента України.

{Частина статті 26 в редакції Закону № 5461-VI від 16.10.2012}

{Частину статті 26 виключено на підставі Закону № 5461-VI від

16.10.2012}

Інші центральні та місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування здійснюють керівництво музеями, що перебувають у сфері їх управління.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за матеріально-технічне та фінансове забезпечення музеїв, що перебувають у сфері їх управління.

Керівники державних та комунальних музеїв призначаються на посаду шляхом укладення з ними контракту на п'ять років за результатами конкурсу.

{Статтю 26 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 955-VIII від 28.01.2016}

Порядок проведення конкурсу та вимоги до кандидатів на посаду керівника державного чи комунального музею визначаються статтями 21¹-21⁵ Закону України «Про культуру».

{Статтю 26 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 955-VIII від 28.01.2016}

Особливості призначення на посаду керівників державних та комунальних музеїв на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя визначаються частиною другою статті 21 Закону України «Про культуру».

{Статтю 26 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 447-IX від 14.01.2020}

{Стаття 26 із змінами, внесеними згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99; в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 27. Самоврядування музеїв

Музеї мають право створювати органи самоврядування: вчені, наглядові, методичні, музейно-педагогічні, художні, реставраційні та інші ради, залучаючи до їх діяльності фахівців різного профілю.

Стаття 28. Гарантії прав і законних інтересів працівників музеїв

Правовий і соціальний захист працівників музеїв забезпечується державою і засновниками музеїв згідно із законодавством.

{Частина перша статті 28 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

Працівники музеїв мають право на:

діяльність відповідно до фаху та кваліфікації в музеях незалежно від форм власності;

захист у судовому порядку права інтелектуальної власності на результати наукової діяльності в галузі музейної справи;

безкоштовне користування довідково-інформаційною, бібліотечною і архівною базами музеїв України та відвідування музейних закладів;

участь у науково-дослідній роботі музеїв, у конференціях, семінарах, наукових читаннях;

підвищення кваліфікації, перепідготовку, вільний вибір програми, форм навчання, стажування в інших музеях, в тому числі за кордоном;

атестацію з метою одержання кваліфікаційної категорії, порядок проведення якої визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв;

{Абзац сьомий частини другої статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1709-VI від 05.11.2009, № 5461-VI від 16.10.2012}

допомогу на оздоровлення при наданні щорічної відпустки у розмірі посадового окладу, грошову винагороду за сумлінну працю та зразкове виконання трудових обов'язків, а також матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань та доплату за вислугу років у розмірах та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України;

{Абзац восьмий частини другої статті 28 в редакції Закону № 1709-VI від 05.11.2009}

{Абзац восьмий частини другої статті 28 набирає чинності з 1 січня 2010 року у частині допомоги на оздоровлення при наданні щорічної відпустки у розмірі посадового окладу та доплати за вислугу років згідно із Законом № 1709-

VI від 05.11.2009}

грошову винагороду за сумлінну працю та зразкове виконання трудових обов'язків і матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань у розмірі та порядку, що встановлюються Кабінетом Міністрів України;

{Частину другу статті 28 доповнено абзацом дев'ятим згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99}

{Абзац дев'ятий частини другої статті 28 набирає чинності з дня введення в дію Закону України про Державний бюджет України на 2000 рік згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99}

безплатне користування у межах встановлених норм житлом з опаленням і освітленням, якщо вони проживають у селах і селищах;

{Частину другу статті 28 доповнено абзацом десятим згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99}

{Абзац десятий частини другої статті 28 набирає чинності з дня введення в дію Закону України про Державний бюджет України на 2000 рік згідно із Законом № 659-XIV від 14.05.99}

вимогу до юридичних і фізичних осіб про припинення дій, що загрожують збереженню музейних предметів, музейних колекцій Музейного фонду України та предметів музейного значення.

{Абзац одинадцятий частини другої статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1709-VI від 05.11.2009}

Пільги на безплатне користування житлом з опаленням та освітленням, передбачені частиною другою цієї статті, надаються за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 28 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 107-VI від 28.12.2007 – зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням

Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008; частина третя статті 28 в редакції Законів № 1166-VII від 27.03.2014, № 76-VIII від 28.12.2014 – щодо набрання чинності норм зазначеного Закону див. «Прикінцеві положення»}

Стаття 29. Гарантії майнових прав музеїв

Держава гарантує захист майнових прав музеїв усіх форм власності. Вилучення державою у музеїв їх фондів та іншого закріпленого за ними майна може здійснюватися лише у випадках, передбачених законами України.

Музеї, що є у державній чи комунальній власності, не підлягають приватизації.

{Частина друга статті 29 в редакції Закону № 659-XIV від 14.05.99}

Держава гарантує забезпечення охорони музеїв державної та комунальної форм власності.

{Статтю 29 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1709-VI від 05.11.2009}

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах культури та мистецтв, з переліку музеїв, затвердженого Кабінетом Міністрів України відповідно до частини третьої статті 15² цього Закону, визначає музей, якому музейні предмети, музейні колекції та музейні зібрання, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України, передаються на постійне або тимчасове зберігання в порядку, передбаченому Положенням про Музейний фонд України.

{Статтю 29 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 447-IX від 14.01.2020}

Розділ VI

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО МУЗЕЇ ТА МУЗЕЙНУ СПРАВУ

Стаття 30. Відповідальність за шкоду, завдану музею або музейному зібранню

Матеріальна шкода, завдана музею або музейному зібранню громадянами

чи юридичними особами, відшкодовується згідно з чинним законодавством.

{Стаття 30 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1709-VI від 05.11.2009}

Стаття 31. Відповідальність за порушення законодавства України про музеї та музейну справу

Особи, винні у порушенні законодавства про музеї та музейну справу, несуть відповідальність згідно з чинним законодавством.

Президент України

Л.КУЧМА

м. Київ 29 червня 1995 року № 249/95-ВР

Відомості Верховної Ради України. 1995. № 25.

ДОДАТОК Д

СТАТУТ

УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО КОМІТЕТУ МІЖНАРОДНОЇ РАДИ З ПИТАНЬ ПАМ'ЯТОК І ВИЗНАЧНИХ МІСЦЬ (ІКОМОС). 2008 р.

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Український національний комітет Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (ІКОМОС) – надалі Комітет – є міжнародною громадською організацією, яка на основі єдності інтересів об'єднує фахівців у галузі охорони, реставрації та використання культурної спадщини для реалізації основних завдань, поставлених Комітетом.

1.2. Комітет створений і діє на основі добровільності, рівноправності його членів, самоврядування, законності та гласності.

1.3. У своїй діяльності Комітет керується Конституцією України, чинним законодавством України, ратифікованими Україною правовими документами міжнародних організацій (ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи), законодавством тих держав, на територію яких поширюється діяльність Комітету, Статутом Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (ІКОМОС) та цим Статутом.

1.4. Держава не відповідає за зобов'язаннями Комітету і Комітет не відповідає за зобов'язаннями держави. Комітет не відповідає за зобов'язаннями членів Комітету, рівно як члени Комітету не відповідають за його зобов'язаннями.

1.5. Втручання державних органів та службових осіб у діяльність Комітету, так само як і втручання Комітету у діяльність державних органів, службових осіб та у діяльність інших об'єднань громадян не допускається, крім випадків, передбачених законом.

1.6. Комітет для виконання своїх завдань може в установленому законом

порядку створювати представництва, регіональні організації та осередки як на території України, так і за її межами. Осередки в своїй діяльності керуються цим Статутом, своїми положеннями, які приймаються їхніми вищими керівними органами і затверджуються бюро. Для набуття прав юридичної особи осередки повинні зареєструватися в установленому законом порядку; без прав юридичної особи – легалізуватися шляхом повідомлення про заснування.

1.7. Повна назва Комітету українською мовою: Український національний комітет Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (ІКОМОС) та/або Український національний комітет Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS), скорочено: Український національний комітет ІКОМОС та/або Український національний комітет ICOMOS, ІКОМОС – Україна, ICOMOS – Україна. Повна назва Комітету англійською мовою: Ukraine National Committee of International Council on Monuments and Sites та/або Ukrainian National Committee of International Council on Monuments and Sites, скорочено: Ukraine National Committee of ICOMOS та/або Ukrainian National Committee of ICOMOS, National Committee ICOMOS-Ukraine, ICOMOS – Ukraine, Ukraine – ICOMOS. Аббревіатури українською мовою: УНК ІКОМОС, УНК ICOMOS. Аббревіатури англійською мовою: ICOMOS-UA, ICOMOS/UA, ICOMOS.UA.

1.8. Юридична адреса Комітету: м. Київ-70, Андріївський узвіз, 5/31.

II. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КОМІТЕТУ

2.1. Основною метою Комітету є сприяння охороні, реставрації та використанню пам'яток, ансамблів і визначних місць та захисту законних соціальних, економічних, творчих, національно-культурних та інших спільних інтересів своїх членів.

2.2. Для виконання своєї мети Комітет ставить перед собою такі завдання:

– збирання та вивчення принципів і технологій у галузі охорони, реставрації та використання пам'яток, ансамблів і визначних місць;

- сприяння прийняттю і впровадженню в життя міжнародних рекомендацій у галузі охорони, реставрації та використання пам'яток, ансамблів і визначних місць;

- інформування міжнародної громадськості про досягнення України в галузі вивчення, охорони і використання культурної спадщини та про методи реставрації і консервації пам'яток;

- сприяння державному контролю за станом охорони і використання пам'яток культури, їх реставрації та досліджень;

- співпраця на міжнародному і національному рівнях у створенні та розвитку центрів документації з охорони, реставрації і використання пам'яток, ансамблів і визначних місць;

- сприяння розробці навчальних та наукових програм підготовки фахівців у галузі охорони, реставрації та використання пам'яток, ансамблів і визначних місць.

2.3. Для виконання своїх завдань Комітет в установленому законом порядку:

- представляє і захищає свої законні інтереси та інтереси своїх членів у державних та громадських органах;

- вносить пропозиції до органів влади з питань збереження культурної спадщини;

- розробляє і здійснює програми діяльності Комітету;

- пропагує свої ідеї та цілі;

- бере участь у проведенні конференцій, симпозіумів, виставок в Україні та за кордоном із питань діяльності Комітету;

- здійснює необхідну господарську та іншу комерційну діяльність шляхом створення госпрозрахункових установ і організацій із статусом юридичної особи, заснування підприємств у порядку, встановленому законодавством.

III. ЧЛЕНСТВО КОМІТЕТУ

3.1. У Комітеті є індивідуальне, колективне та почесне членство. Індивідуальними членами можуть бути громадяни України та іноземні громадяни які є тільки фахівцями, котрі працюють у сфері охорони і реставрації пам'яток, у галузі історії архітектури, мистецтва, археології, історії, етнографії та інших наукових дисциплін і активно сприяють вирішенню проблем охорони культурної спадщини. Колективними членами Комітету є колективи підприємств, установ, організацій, які поділяють мету та завдання Комітету і беруть активну участь у їх реалізації.

Почесними членами можуть бути громадяни, які мають визначні досягнення у справі охорони, консервації, реставрації та використання пам'яток і визначних місць. Звання почесного члена присвоюється загальними зборами Комітету. Почесні члени звільняються від сплати членських внесків.

3.2. Для вступу до Комітету: індивідуальний член подає заяву, а колективний член – рішення колективу підприємства, установи, організації до бюро Комітету. Рішення про вступ приймаються на загальних зборах Комітету.

3.3. Індивідуальні та колективні члени (через своїх представників) мають однакові права та обов'язки.

3.4. Члени Комітету мають право:

- обирати та бути обраними до керівних та контрольних органів Комітету;
 - вносити пропозиції щодо напрямків і форм діяльності Комітету;
 - брати участь у виконанні програм і заходів Комітету;
 - брати участь у загальних зборах Комітету, спеціалізованих секціях, комісіях, наукових підкомітетах;
 - користуватися інформацією і виданнями Комітету та ІКОМОСу, що знаходяться в резиденції.
- 3.5. Члени Комітету зобов'язані:
- брати участь у діяльності Комітету;
 - дотримуватися положень цього Статуту;

– сплачувати членські внески не пізніше 1 травня поточного року.

3.6. Членство у Комітеті припиняється:

- при наявності заяви індивідуального члена чи рішення колективу колективного члена про вихід зі складу Комітету;
- за несплату внесків;
- за діяльність, несумісну із завданнями Комітету.

Рішення про виключення зі складу приймається загальними зборами Комітету.

IV. СТАТУТНІ ОРГАНИ КОМІТЕТУ

4.1 Вищим керівним органом Комітету є загальні збори. До компетенції загальних зборів входить:

- затвердження Статуту та внесення до нього змін і доповнень;
- обрання президента, віце-президента (віце-президентів), членів бюро, вченого секретаря, виконавчого директора та ревізійної комісії строком на 3 роки, не більше, ніж на 3 терміни підряд;
- прийняття рішень про вступ та вихід із членів Комітету, про створення осередків Комітету;
- розгляд і затвердження плану роботи та кошторису витрат Комітету на наступний рік;
- заслуховування щорічного звіту президента, членів бюро та ревізійної комісії про роботу та фінансову діяльність Комітету;
- визначення членів Комітету, яким надається право голосу на Генеральній Асамблеї ІКОМОСу;
- затвердження рішень бюро та ревізійної комісії;
- реалізація права власності Комітету;
- затвердження положення про ревізійну комісію та про діяльність осередків Комітету;
- припинення діяльності Комітету.

4.2. Загальні збори проводяться не рідше, ніж один раз у рік і збираються президентом або за вимогою $1/3$ членів Комітету. Рішення загальних зборів приймається голосуванням і є чинним, якщо за нього проголосувало більшість за умови кворуму – присутніх не менше $1/2$ усіх членів Комітету та зареєстрованих письмових заяв про делегування голосів від відсутніх членів Комітету, що становить разом не менше $2/3$ усіх членів. Жоден член Комітету не може мати більше двох голосів (крім власного).

4.3. У період між загальними зборами керівництво діяльністю Комітету здійснює бюро. До його складу входять президент, віце-президент (віце-президенти), вчений секретар, виконавчий директор та інші обрані на загальних зборах члени.

До компетенції бюро входить:

- оперативне управління діяльністю Комітету, підготовка та реалізація поточних і перспективних планів Комітету, здійснення фінансової діяльності;
- підготовка відповідної інформації для ІКОМОСу про діяльність Комітету;
- підготовка зборів Комітету;
- розгляд пропозицій про зміни та доповнення до Статуту Комітету та підготовка їх до затвердження на загальних зборах;
- вирішення інших питань, які не входять до компетенції зборів.

Бюро збирається на свої засідання не рідше одного разу в квартал. Засідання бюро правочинні за умови присутності не менше половини членів його складу, що представляють на основі письмових заяв не менше $2/3$ його членів. Рішення приймаються більшістю голосів. Жоден член бюро не може мати більше двох голосів (крім власного).

При рівності голосів голос президента є вирішальним.

4.4. Президент Комітету головує на загальних зборах і засіданнях бюро; представляє Комітет у керівних органах ІКОМОСу, в урядових установах та інших організаціях, підписує документи від імені Комітету. За дорученням та у випадках відсутності президента його обов'язки виконує віце-президент.

4.5. Діяльність ревізійної комісії регулюється положенням, яке затверджується загальними зборами.

4.6. Для опрацювання окремих фахових проблем в рамках статутної діяльності та взаємодії з цих питань з відповідними Міжнародними комітетами ІКОМОСу рішенням бюро створюються секції як технічні органи Комітету. Склад секції затверджує бюро за пропозицією керівника відповідної секції на основі заяв членів Комітету. Секції виконують програму, затверджену бюро, подають щорічний звіт про свою діяльність. Координує роботу секцій вчений секретар.

V. КОШТИ ТА МАЙНО КОМІТЕТУ

5.1. Кошти Комітету утворюються:

- за рахунок внесків його членів;
- із надходжень від прибутків із виробничої, господарської діяльності підприємств, госпрозрахункових установ і організацій, створених Комітетом, та інших джерел, що не суперечать чинному законодавству України та цьому Статуту;
- із пожертв підприємств, організацій та приватних осіб в Україні й за кордоном.

5.2. Комітет набуває право на майно, передане йому засновниками, членами або державою в установленому порядку, набуте за рахунок членських внесків, пожертвувань громадян, підприємств, установ та організацій, а також на майно, придбане за рахунок власних коштів чи на інших підставах, не заборонених законом.

5.3. Кошти Комітету використовуються для сплати внесків до Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць та виконання статутних завдань Комітету (проведення експертизи та моніторингу стану нерухомих об'єктів культурної спадщини, їх популяризації через видавничу діяльність, проведення конференцій тощо).

5.4. Комітет веде бухгалтерський облік, статистичну звітність у порядку,

встановленому законом.

VI. МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ КОМІТЕТУ

6.1. Комітет може засновувати або вступати в міжнародні громадські (неурядові) організації, утворювати міжнародні спілки об'єднань громадян, втримувати прямі міжнародні контакти і зв'язки, укладати відповідні угоди, а також брати участь у здійсненні заходів, що не суперечать міжнародним зобов'язанням України та відповідно до цього Статуту.

VII. ЮРИДИЧНИЙ СТАТУС КОМІТЕТУ

7.1. Комітет є юридичною особою, має право виступати учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові та інші немайнові права, мати власне майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків; емблему, круглу печатку, штамп, власні бланки та іншу символіку, які затверджуються на засіданні бюро. Символіка реєструється в установленому порядку.

VIII. ПОРЯДОК ВНЕСЕННЯ ЗМІН І ДОПОВНЕНЬ ДО СТАТУТУ КОМІТЕТУ

8.1. Зміни та доповнення до Статуту приймаються рішенням загальних зборів двома третинами присутніх делегатів. Зміни до Статуту підлягають обов'язковій реєстрації.

IX. ПОРЯДОК ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТУ

9.1. Припинення діяльності Комітету може бути проведено шляхом його реорганізації або ліквідації (саморозпуску, примусового розпуску). Діяльність Комітету може бути припинена за рішенням загальних зборів, прийнятим більшістю 2/3 голосів від присутніх делегатів. Реорганізація Комітету здійснюється відповідно до рішення загальних зборів. Ліквідація Комітету здійснюється на підставі рішення загальних зборів чи суду. Питання ліквідації

Комітету вирішуються ліквідаційною комісією, яка створюється загальними зборами.

9.2. Кошти та інше майно Комітету після його ліквідації не можуть перерозподілятися між його членами і передаються іншій неприбутковій організації відповідного виду або зараховуються до доходу бюджету.

Київ, 2008

Джерело: ICOMOS UKRAINE. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://comos-ua.blogspot.com/p/blog-page.html>

Навчально-методичне видання

ТОКАРЄВ

Сергій Анатолійович

МУЗЕЄЗНАВСТВО

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Технічний редактор

Комп'ютерна верстка

та макетування

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації*

Серія ... від ... р.

Підписано до друку ... Формат 60х84/16.
